

DIE KLEURLING PROBLEEMGESIN

n Studie van dertig Kleurling
gesinne in die landdrosdistrikte
van Paarl en Wellington.

deur

M.C. Potgieter

Skripsie goedgekeur te
verkryging van die graad van
Magister in Maatskaplike Werk aan
die Universiteit van Stellenbosch

Promotor: Prof. dr. Erika Theron

Stellenbosch

Februarie 1966.

ERKENNING

Die skrywer betuig graag hiermee opregte dank aan sy promotor, prof. dr. Erika Theron, vir haar insiggewende leiding, inspirasie en toegewyde aandag. Hieronder sou die studie nie moontlik gewees het nie.

Dank en waardering ook aan my werkgever, die Departement Volkswelsyn en Pensioene, wat verlof toegestaan het dat die studie binne die departement onderneem kan word. Die belangstelling en samewerking van kollegas in die verband, word op prys gestel.

Hartlike dank aan my ouers en Willemien vir hulle bemoediging, ondersteuning en begrip.

Vir die tikwerk aan die manuskrip word die ywerige hulp van mej. M. Dreyer en mev. C. van Zyl opreg waardeer. Dankie ook aan mnr. George Muller wat met die afrolwerk behulpsaam was.

M.P.

INHOUDSOPGAWE

<u>Hoofstuk</u>		<u>Bladsy</u>
I	INLEIDING.....	1
II	NAVORSING MET BETREKKING TOT PROBLEEM- GESINNE IN DIE BUITELAND - n LITERATUUR- STUDIE.....	5
	A Studies en Navorsingsprojekte.....	6
	>B Die begrip „Probleemgesin“.....	8
	1. Klassifikasie van Probleemgesinne	10
	2. Kenmerke van die Probleemgesin...	11
	>C Resultate en Bevindings.....	16
III	DEURTIG KLEURLING „PROBLEEMGESINNE“ UIT DIE PRAKTYK.....	19
	A Metode van Aanmelding.....	19
	B Die Gesinne.....	21
	a) Gesinsamestelling.....	21
	b) Finansiële posisie en werkrekord.	24
	c) Behuising.....	29
	d) Gesondheidstoestand van die ouers en kinders.....	33
	e) Die huweliksverhouding.....	36
	f) Opvoeding van die kinders.....	39
	g) Eksterne sosiale verhoudings.....	41
	h) Kontak met die gereg.....	44
	> p4v	
>IV	DIE BEHANDELING VAN DIE PROBLEEMGESIN...	50
	A Intensiewe gevallewerk.....	52
	a) Kontakname met die gesin.....	53
	b) Onderhoudsvoering met probleem- gesinne.....	54
	c) Die begrip „Reaching Out“.....	56
	d) Die maatskaplike werker-kliënt verhouding.....	58
	e) Evaluasie, beplanning en afsluiting.....	61
	B Koördinasie van dienste en reorgani- sasie van welsynsbeleid.....	63
	> C Ander benaderings.....	65
	> D Prognose.....	66

HoofstukBladsy

	➤ E Voorkoming.....	67
	➤ F Raamwerk vir n Gesinsdiagnose.....	68
V	EVALUASIE VAN BEHANDELING VAN DERTIG KLEURLING PROBLEEMGESINNE.....	73
VI	AANBEVELINGS.....	85

Bibliografie

TABELLE

<u>Nr.</u>	<u>Onderwerp</u>	<u>Bladsy</u>
1.	Die ouderdomsverspreiding van vaders en moeders.....	22
2.	Die ouderdomsverspreiding van kinders.....	23
3.	Beroepsindeling van die vaders.....	24
4.	Grootte van die huis in verhouding met gesinsgrootte.....	30
5.	Aantal verwisselinge van woonplek die afgelope vyf jaar.....	32
6.	Die voorkoms van siektes in hierdie gesinne.	33
7.	Die aard en omvang van volwasse oortreding..	44
8.	Die aard en omvang van jeugmisdaad.....	45
9.	Die behandeling van kinders betrokke by kinderhofverrigtinge.....	46

HOOFSTUK IINLEIDING(a) Doel van en behoefte aan die ondersoek

As proefbeampte in diens van die Departement Volkswelsyn en Pensioene, het dit in die daaglikse kontak met Kleurlinggesinne geblyk dat daar 'n sekere groep kliënte onder aandag is wat opgrond van die aard, omvang en intensiteit van die probleme wat hulle ondervind aanmerklik verskil van die „normale” Kleurling kliënt. Die maatskaplike werker het hier te doen met 'n groep kliënte wat oor jare en selfs geslagte lank hulp van maatskaplike werk instellings ontvang, sonder aanduidings dat hulle enigsins positief op behandeling reageer en sodoende in die kategorie „probleemgesinne” geklassifiseer word. Heel dikwels is die gesinne dan ook nie alleen vir hulleself en vir die gemeenskap tot las nie, maar word hulle ook deur die maatskaplike werker as onrehabiliteerbaar opsy geskuif.

In die normale gevalledrag van elke werker is daar soveel gesinne wat met net soveel reg op hulp aanspraak maak, wel gewillig is om bystand en hulp te aanvaar en positief op behandeling reageer, dat die sogenaamde probleemgesinne noodgedwonge opsy geskuif word veral van weë die tydsaspek.

Die volgende vrae kan in die verband geopper word: Is verkeerde benadering van die tipe kliënt nie 'n moontlike bydraende faktor dat laasgenoemde 'n negatiewe houding teenoor maatskaplike werk instellings inneem nie? Kan daar nie meer doeltreffender benaderingswyses gesoek word om hierdie gesinne te bereik nie? Is hulle werklik so „onrehabiliteerbaar” as wat aanvaar word?

In breë trekke is die doel van die ondersoek dan ook daarop toegespits om veral antwoorde op hierdie spesifieke vrae te kry.

Van hierdie vrae is reeds deur navorsers in die buiteland ondersoek, waarna sekere riglyne neergelê is wat karakteristieke eienskappe en veral riglyne vir behandeling raak. Vir die doeleindes van hierdie

ondersoek is dit belangrik om vas te stel hoe die karakteristieke eienskappe van die Kleurling probleemgesin vergelyk met die bevindings van hierdie navorsers, om voorts te bepaal welke van die behandelingsmetodes en tegnieke bruikbaar sal wees vir die gesinne, gesien teen hul kultuur-historiese agtergrond.

Die jongste maatskaplike werk literatuur toon duidelik dat daar 'n nuwe belangstelling in die probleemgesin bestaan, te oordeel volgens die aantal boeke en tydskrifartikels wat die afgelope paar jaar oor die onderwerp gepubliseer is. Maatskaplike werkers aanvaar dat hulle 'n spesiale verantwoordelikheid ten opsigte van hierdie gesinne het en besef dat meer kennis aangaande die kliënte noodsaaklik is. Ook in Suid-Afrika is dit van groot belang dat maatskaplike werkers meer moet weet, eerstens van die spesifieke probleme van die gesinne. Maar tweedens is dit ook nodig dat ons, in hierdie land met sy verskillende bevolkingsgroepe, duidelikheid moet kry van in hoeverre die probleme byvoorbeeld by die Kleurlinge en die blankes verskil. Kennis hieroor is van groot belang wanneer die regte behandeling toegepas moet word. Met hierdie ondersoek word dan probeer om die posisie van die Kleurling probleemgesin te verhelder en te soek na doeltreffende metodes van behandeling.

(b) Metode gevolg by die ondersoek

Ter inleiding van die verhandeling is 'n noukeurige studie gemaak van die beskikbare literatuur wat oor dié onderwerp in die buiteland en spesifiek in die V.S.A. en Engeland verskyn het, om as agtergrond en oriëntering te dien in die studie van die Kleurlinggesinne wat by die ondersoek ingesluit is. 'n Samevatting is van hierdie literatuur gemaak, waaruit sekere bevindings duidelik geblyk het, onder andere aangaande die begrip „probleemgesin” en metodes van behandeling. 'n Studie van onlangse literatuur oor dié Kleurlingbevolking in Suid-Afrika was ook noodsaaklik.

Aan die hand van kriteria wat in die literatuur neergelê is, (bespreek in Hoofstuk II) is 30 Kleurlinggesinne uitgesoek met wie

die Departement Volkswelsyn en Pensioene in die loop van 1964/65 aktiewe kontak gehad het. Oor die gesinne was redelik volledige gegewens op lêer beskikbaar en die ondersoeker het self in sy werk met hulle kontak gehad.

Met behulp van die raamwerk van 'n gesinsdiagnose, (bespreek in Hoofstuk V) is vervolgens 'n studie van die dertig gesinne gemaak om vas te stel welke karakteristieke eienskappe hulle openbaar, welke behandelingsmetodes gevolg is en wat die resultate hiervan was in vergelyking met bevindinge uit die literatuur.

(c) Gebied en tydperk van die ondersoek

Die gebied van die ondersoek beslaan die landdrosdistrikte van Paarl en Wellington, wat volgens die kantoororganisasie in die takkantoor van die Departement Volkswelsyn en Pensioene te Paarl, tot betreklik onlangs, deur een proefbeampte behartig is.

Vir die doeleindes van die ondersoek het slegs gevalle gekwalifiseer met wie die Departement reeds langtermyn kontak gehad het. Die verhandeling is tydens die akademiese jaar van 1965 geskryf.

(d) Die begrip „Kleurling“

In hierdie verhandeling word onder die begrip „Kleurling“ verstaan alle persone wat volgens persoonskaart as Kleurling geklassifiseer is.

Die resultate van die 1960 sensus het aan die lig gebring dat ongeveer 88% van die totale Kleurlingbevolking in die Kaapprovinsie en nagenoeg 36% in Wes-Kaapland woonagtig is. Die grootste gedeelte van hierdie bevolkingsgroep is „...in stedelike gebiede woonagtig en dus hoofsaaklik betrokke by die sekondêre en tersiêre bedrywe van die land.“¹⁾

1) Theron, E. en andere: Die Kleurlingbevolking van Suid-Afrika. Universiteitsuitgewers, Stellenbosch, 1964, p.30.

Die oorgrote meerderheid van die Kleurlinghuisgesinne is arm. Uit dië gegewens van die 1960 sensus blyk dit dat die mediaaninkomste vir Kleurlinge wat voordelig werkzaam was, R198.8 is in vergelyking met die R1538.8 by die blanke bevolking. ²⁾

Die geboortesifer onder hierdie bevolkingsgroep is relatief hoog in vergelyking met die van die blankes, terwyl die huweliks-sifer relatief laag is. Volgens beskikbare statistiek is die gemiddelde grootte van Kleurlinggesinne egter vyf persone, dit wil sê ongeveer een kind per gesin meer as by die gemiddelde blanke gesin. ³⁾

Indien die behuisingsvraagstuk, die algemene swak gesondheidstoestand en die voorkoms van maatskaplike probleme, veral gesinsdisorganisasie, misdaad en drankmisbruik in berekening gebring word, is dit duidelik dat hierdie bevolkingsgroep met reg aanspraak maak op doeltreffende en omvattende welsynsdienste wat op hulle spesifieke behoeftes ingestel is.

-
- 2) Theron, E.: Die Onderwys van die Kleurlingkind gesien teen die agtergrond van sy huis en gemeenskap, Toespraak by Konferensie van Inspekteurs en Streekverteenwoordigers, Departement van Kleurlingsake, 15 - 18 Junie 1964.
- 3) Theron, E. en andere: op. cit., p. 69.

HOOFSTUK IINAVORSING MET BETREKKING TOT PROBLEEMGESINNE
IN DIE BUITELAND - 'N LITERATUURSTUDIEInleiding

Die Westerse wêreld is die afgelope paar dekades veral gekenmerk deur ekonomiese opbloeï gepaardgaande met 'n verhoging in die algemene lewensstandaard, maar dit is ook gedurende hierdie fase dat welsyns-organisasies gekonfronteer is met die feit dat 'n sekere deel van die bevolking nie in die nuwe sosiaal-ekonomiese milieu aanpas nie en geen deel het in die algemene vooruitgang nie.

Die samelewing en welsynsorganisasies in die besonder het hier te kampe met 'n groep gesinne "...who take from society far more than they contribute, who fail to respond in any manner to the efforts of the social services to rehabilitate them, who appear to transmit the same patterns of behaviour from one generation to another, and whose disorganized and often destructive way of life seems to threaten society's basic values and standards." ¹⁾

Uit die beskikbare literatuur blyk dit dan ook duidelik dat alhoewel die probleemgesin lank reeds aan maatskaplike werk instellings bekend is en pogings aangewend is tot behandeling, daar eers onlangs tot 'n spesifieke afsondering, beskrywing en bestudering van hierdie tipe gesinne oorgegaan is.

Die meeste literatuur, op enkele uitsonderings na, dateer vanuit die vyftiger jare, terwyl al meer boeke en tydskrifartikels sedert 1960 oor die onderwerp gepubliseer is. In 'n sekere sin is die bestudering van die probleem dus 'n betreklik "nuwe" met die gevolg dat die navorsingsprojekte gekenmerk word deur 'n diverse benadering tot en definiëring van die probleem.

Dit is egter noodsaaklik om 'n noukeurige studie te maak van hierdie onlangse navorsing wat in die buiteland en meer spesifiek

1) Spencer, J.C.: Soos aangehaal deur Schlesinger, B.: The Multi-Problem Family : A Review and Annotated Bibliography, Toronto, University of Toronto Press, 1963, p. 3.

in die Verenigde State van Amerika en Brittanje oor die onderwerp gedoen is, om as agtergrond en oriëntering vir 'n ondersoek soos hierdie te dien.

A Studies en Navorsingsprojekte

Dit is duidelik dat die meeste navorsingsprojekte met betrekking tot die probleemgesin hul oorsprong het in die tydperk na die Tweede Wêreldoorlog, waarin gesinsdesorganisasie 'n vry algemene verskynsel was.

Na die afloop van die oorlog is die probleem aanvanklik beskou as die gevolg van die behuisingsvraagstuk, maar geleidelik is beseef dat hierdie 'n probleem is wat die maatskaplike werk terrein in veel breër sektore raak en dat dit nie slegs benader moet word vanuit die oogpunt van die bedreiging wat hierdie gesinne vir die samelewing inhou nie, maar dat daar ook beskerming vir die gesin teen die eise van die samelewing moet wees.

Vroeëre navorsers het dan ook breedvoerig op die verskynsel van „onmaatskaplikheid” ingegaan en in die besonder gekonsentreer op die definiëring daarvan. Hierdie navorsing het belangrike inligting en leidrade verskaf, maar wat behandeling betref is volstaan met 'n reeks aanbevelings wat vir die maatskaplike werker niks nuuts gebied het nie en geen oplossing vir die spesifieke probleme van hierdie gesinne was nie.

Die afgelope dekade het die leiding wat navorsing met betrekking tot die probleemgesin betref hoofsaaklik van die V.S.A. uitgegaan, wat dan ook belangrike ontwikkelinge tot gevolg gehad het. Hierdie ontwikkeling word veral weerspieël in die aksentsverskuiwing in die benadering tot die probleem.

In die begin van die vyftiger jare val die klem wat navorsing betref hoofsaaklik op die omvang en kroniese aard van die probleme waarmee die probleemgesin te kampe het, met besondere verwysing na ekonomiese afhanklikheid, swak gesondheid en behuising as grondliggende

oorsake. Op hierdie stadium is behandeling nog hoofsaaklik toegespits op individuele lede van die gesin.

Na 1958 verskuif die aksent na gesinsfunksionering en word besondere aandag gegee aan aspekte soos die rolfunksionering binne gesinsverband, sosiale funksionering buite die gesin en wanaanpassing en emosionele onvolwassenheid. Behandelingsmetodes is daarop gemik om die gesin as geheel te betrek. Hierdie behandeling het ten doel om 'n besondere samewerkingsverhouding tot 'n gemeenskaplike doel tussen gesinslede onderling en met die maatskaplike werker te skep.

Hierdie aksentsverskuiwing was 'n uitvloeisel van verskeie navorsingsprojekte wat gedurende die tweede helfte van die vyftiger jare aangepak is. Gedurende 1954 het die Community Council te St. Paul, Minnesota 'n eksperiment met betrekking tot probleemgesinne in die stad van stapel gestuur, wat bekend sou staan as die „Family Centered Project“. Hierdie kan as die beginpunt van 'n nuwe benadering en belangstelling in die probleem beskou word. Dit is opgevolg deur verskeie soortgelyke projekte in ander dele van die land asook in Brittanje. ²⁾

Die doelstellings van hierdie onderskeie ondersoeke kom basies op die volgende neer:

- (a) Om 'n beskrywing te gee van die karakteristieke eienskappe van die probleemgesin en die spesifieke probleme waarmee hulle te kampe het.
- (b) Om vas te stel welke dienste in die verlede deur welsynsorganisasies en instellings aan die gesinne gelewer is en waarom hierdie pogings gefaai het om die gesin positief tot hulp te wees.
- (c) Om te bepaal op welke wyse probleemgesinne effektief gehelp kan word, hetsy deur die instelling van nuwe dienste of deur 'n veranderde benadering ten opsigte

2) Verskeie ander projekte word in die literatuur bespreek. Vir verdere inligting hieromtrent kan die bibliografie geraadpleeg word.

van die gevallewerkmietodiek.

- (d) Om inligting te verkry wat as basis kan dien vir langtermyn beplanning deur welsynsorganisasies, hetsy individueel of gesamentlik.

Navorsing was dus kortliks gemik op 'n doeltreffende formulering van die begrip, spesifieke behandelingsmetodes en kennis wat kon dien as basis vir beplanning en koördinerings van dienslewering aan hierdie gesinne.

B. Die Begrip Probleemgesin

Uit die pogings wat deur verskillende navorsers aangewend is in 'n poging tot die definiëring van die begrip „probleemgesin” blyk dit duidelik dat daar nog nie 'n algemeen aanvaarde definisie gevind kon word nie. Die meerderheid van die beskikbare definisies kom dan ook neer op 'n blote omskrywing van karakteristieke eienskappe van hierdie gesinne, verkry uit waarneming en praktiese ondervinding met probleemgesinne, maar bereik nog geen eenvormigheid wat definieëring betref nie.

Die onderlinge verskille in die benadering word veral weerspieël in die verskeidenheid van terme wat ten opsigte van hierdie gesinne gebruik word, soos: „Hard-core families”, „Hard-to-reach families”, „Problem families”, „Multi-problem families”, „Socially delinquent families”, „Onmaatschappelyk gezinnen” en „Achtergebleven gezinnen”, om slegs 'n paar te noem.

Verder verskil skrywers ook wat die gebruik van die term probleemgesin betref. Kamphuis beskou die term as foutief aangesien dit 'n mate van veroordeling inhou en die gesin stigmatiseer. Sy beveel aan dat „...een neutrale term gevonden moeten worden waarbij maatschappelyk werkers door afspraak weten dat met deze term deze speciale categorie cliënten is bedoeld”. 3)

Philp en Timms verklaar in die verband soos volg: „Some feel that we should get rid of the term, or at least, become more careful

3) Kamphuis, M.: Nieuwe wegen in het werk met probleemgezinnen. N. Samson N.V., Alphen aan den Rijn, 1963, p. 9.

- 9 -

in its use;If the term is used at all we feel it should not be used carefully but with intentional and obvious vagueness...." 4)

Spencer 5) verdeel die verskillende definisies in twee hoofkategorieë, nl.:

- (a) wat die klem laat val op die onvermoë van die gesin om positief op behandeling van buite te reageer; en
- (b) wat spesifieke probleme in rol en sosiale funksionering beklemtoon.

Die eersgenoemde kategorie is oorwegend verteenwoordigend van die benadering in Engeland terwyl laasgenoemde die uitgangspunt van die V.S.A. verteenwoordig.

Alhoewel die terme inkonsekwent gebruik word en in sommige gevalle neerkom op 'n vae omskrywing van die begrip, is dit duidelik dat hulle tog in breë trekke en veral wat sekere eienskappe betref, ooreenstem. Vervolgens word die volgende definisies in aanvulling by mekaar gebruik om die sentrale gedagtegang in die beskikbare literatuur te illustreer:

"Problem families are those which are constantly making demands on the social agencies, which do not seem to make any progress despite the help given to them, and which drift from one agency to another." 6)

"They are only an entity in that they represent a problem to society. The range of families grouped under this heading is a wide one, and the results of inquiry do not go much beyond demonstrating the heavy concentration of feeble-mindedness, emotional immaturity, inadequate personality development and lack of sense of obligation in such families, compared with the general run of the population." 7)

Dit blyk dus duidelik dat hierdie definisies hoofsaaklik karakteristieke eienskappe beklemtoon.

4) Philp, A. & Timms, N.: The Problem of 'The Problem Family'. London, Family Service Units, 1957, p. 7.

5) Spencer, J.C.; op. cit., p. 8.

6) Ibid., p. 9.

7) Younghusband, E.: Soos aangehaal deur Spencer, J.C.: Ibid., p. 9.

1. Klassifikasie van Probleemgesinne

Voiland en Buell ⁸⁾ klassifiseer hierdie gesinne in drie hoof groepe, aangesien daar volgens hulle duidelike graadverskille waarneembaar is onder die gesinne wat by die St. Paul-projek ingesluit is. Hierdie indeling is soos volg:

- (a) Die ontoereikende gesin: Hierdie gesinne is voortdurend van die ondersteuning en aanmoediging van ander afhanklik en kan nie sonder hulp van buite funksioneer nie. Hulle slaag nie daarin om probleme, hoe gering ook al, as gesin die hoof te bied nie, daar hulle voortdurend staatmaak op hulp wat van buite aangebied word. As gesin vorm hulle geen hegte eenheid nie. Op grond van hierdie houding openbaar hulle dan ook anti-sosiale neigings teenoor die gemeenskap.
- (b) Die ego-sentriese gesin: Hierdie gesinne strewende net in hul eie belang en wil nie in enige emosionele verhouding soos die gevallewerkverhouding betrokke raak nie. Hulle maak slegs van maatskaplike werk instellings gebruik insoverre hulle materiële voordeel daaruit kan trek, sonder die bereidwilligheid om iets van hulle kant te gee.
- (c) Die asosiale gesin: Hierdie gesinne lewe in 'n groot mate geïsoleerd van die res van die samelewing en vind dit moeilik om kontak met persone of instellings in die gemeenskap te maak. Hulle beskik nie oor die vermoë om 'n betekenisvolle verhouding met ander op te bou nie en bied weerstand teen alle vorms van hulp wat van buite aangebied word. Emosionele onvolwassenheid is 'n belangrike eienskap wat by die ouers aangetref word. Werkloosheid, werkskuheid en misdaad kom dan ook algemeen onder hulle voor.

8) Voiland, A. & Buell, B.: A Classification of Disordered Family Types, Social Work, Oktober 1961, Vol. 6, Nr. 4, pp. 3 - 11.

2. Kenmerke van die Probleemgesin

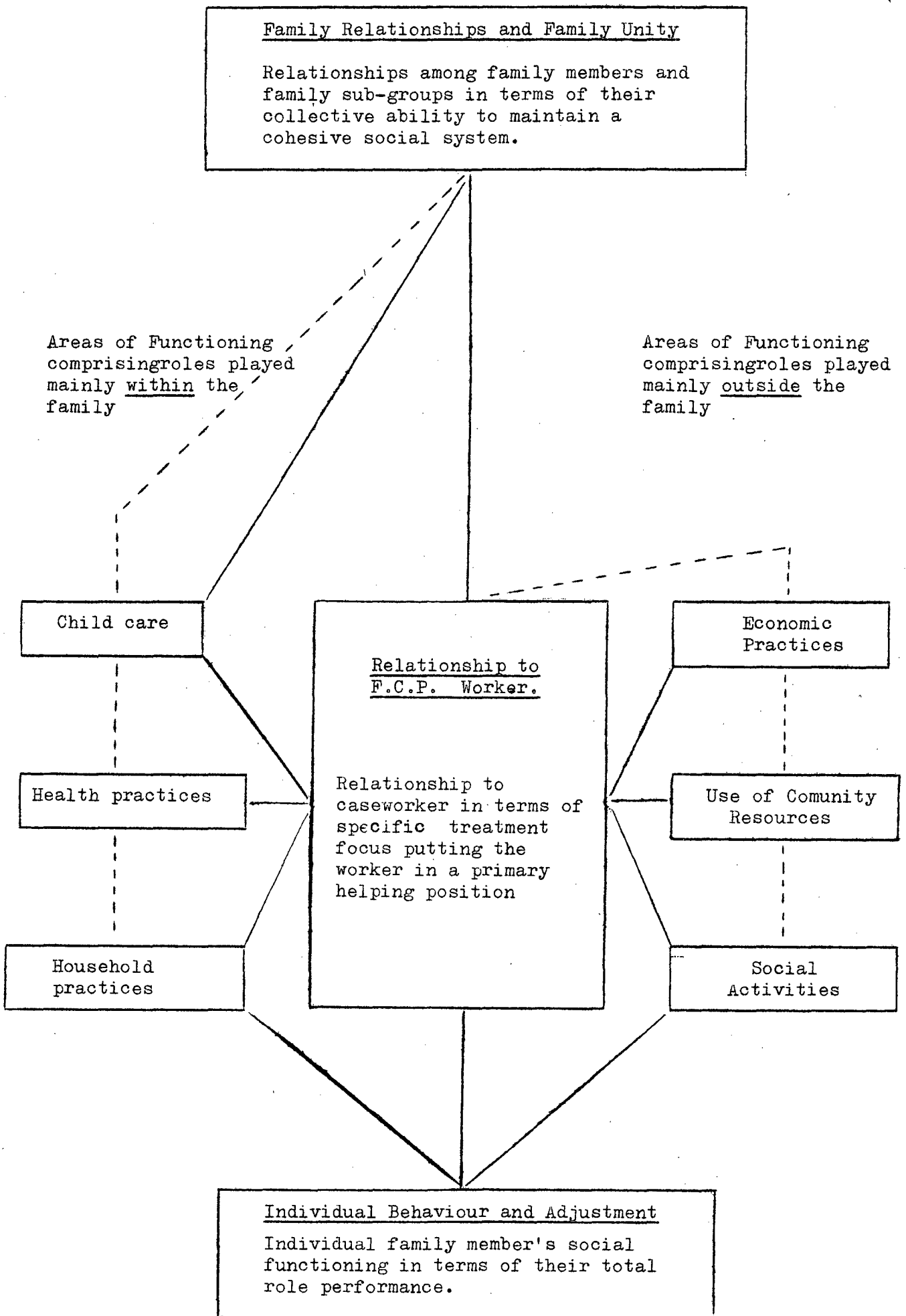
Vervolgens word n kort samevatting gegee van die kenmerke van hierdie gesinne soos bevind deur navorsers in die V.S.A. en Brittanje.

- (a) Probleemgesinne het met n meervoudigheid van probleme te kampe waarvoor hulle self geen effektiewe oplossing kan bied nie. Een probleem lei gevolglik tot n ander en laat sy invloed oor die hele gesin geld. Geismar en La Sorte ⁹⁾ het bevind dat veral wat rolvervulling en maatskaplike funksionering betref, hierdie gesinne nie net binne gesinsverband probleme ondervind nie, maar dat daar n beduidende korrelasie bestaan tussen mislukte rolfunksionering binne die gesin en probleme met sosiale funksionering in die samelewing. Hieroor skryf hulle soos volg:

"The term "multi-problem family",denotes a family with disorganized social functioning of an order that adversely affects the following sets of behaviour: (1) relationships inside the family; (2) relationships outside the family group, particularly neighborhood and community relationships; and (3) the performance of tasks such as those concerned with health, and with economic and household practices that are designed to maintain the family as a physical unit."

Dit is duidelik dat die maatskaplike werker hier met persone te doen het wat nie hul onderskeie rolle effektief kan vervul nie. Aspekte soos persoonlike aanpassing, gedrag, opvoeding van die kinders, gesondheid en finansies word almal deur hierdie wanfunksionering beïnvloed. Die werkers van die St. Paul-projek het die volgende skematiese voorstelling gebruik om hierdie samehang tussen die verskillende kategorieë van gesinsfunksionering te demonstreer.

9) Geismar, L.L. & La Sorte, M.A.: Understanding the Multi-Problem Family. Association Press, New York, 1964, p. 20.

- (b) Die probleme van die gesinne is kronies van aard en veroorsaak 'n bese kringloop deurdat die omstandighede hulleself herhaal en gesinne soms vir geslagte lank in kontak hou met helpende instansies. Die meerderheid van die gesinne wat deur die St. Paul-projek behandel is, was reeds 'n geruime tyd onder aandag en ontvang hulp van meer as een organisasie sonder oënskynlike vordering. Dit volg dan ook dat sulke gesinne maklik kroniese afhanklikheid van welsynsorganisasies ontwikkel. Die volgende kan as voorbeeld hiervan dien:

„Het gemiddelde van het aantal instellingen waar het gezin bekend was vóór het in het Project opgenomen was, bedroeg 8.8, terwijl gemiddeld een gezin 14 jaar voor het contact met het Project zijn eerste contact met een sociale instellingen had. In meer dan 2/3 van de gezinnen waren ouders of familieleden bekend bij instellingen van maatschappelijk werk." 10)

- (c) Wat persoonlikheidstrekke betref is die mees algemene verskynsel onder probleemgesinne die van emosionele onvolwassenheid. As gevolg van die swak agtergrond van die ouers word hul emosionele ontwikkeling gestrem, met die gevolg dat hulle die probleme van die volwasse lewe benader met 'n houding en siening tipies van die normale adolessent. Hulle kom in opstand teen gesag en inmenging van buite en is aggressief in hul optrede, onrealisties in hul verwagtinge en het 'n diepliggende wantroue in die gemeenskap. Geismar en La Sorte wys daarop dat „....the family has repeatedly come to the attention of the community and the nature of the contact with communal organizations, agencies, and authorities has been predominantly negative." 11)

Die gevolg is dat hulle weerstand bied teen alle hulp van buite. Die maatskaplike werker word gesien as verteenwoordiger van 'n gemeenskap teenoor wie hulle vyandig staan.

10) Kamphuis, M.: op. cit., p. 19.

11) Geismar, L.L. & La Sorte, M.A.: op. cit., p. 33.

↓ Die gemeenskappe waarin hierdie gesinne woon openbaar egter 'n identiese wantroue en negatiewe houding teenoor hulle, met die gevolg dat die kliënte betreklik geïsoleerd van die samelewing is. Geismar skryf hieroor as volg:

"Most communities have put these families for decades and generations in the category of "unreachables" which phonetically as well as in content is reminiscent of another group of neglected humanity, the untouchables..." 12)

↓ Hierdie gesinne het dus reeds in 'n groot mate gewoond geword aan die swak maatskaplike toestande waaronder hulle leef, soos byvoorbeeld swak behuising, ekonomiese druk en werkloosheid, dat hulle nie meer oor die nodige emosionele energie beskik om hul probleme onder die oë te sien nie en gevolglik oorgaan in 'n infantiele wensdenkery, wat stremmend inwerk op alle pogings tot rehabilitasie. Hulle kan hulle ook nie toespits op ideale en doelstellings met betrekking tot die toekoms van die gesin nie.

- ✓(d) Die probleemgesin vorm as gesin geen hegte eenheid nie. Daar is min sprake van gesinsolidariteit, terwyl probleme soos buite-egtelikheid, egskeiding, kinderverwaarlosing en mishandeling as simptome hiervan vry algemeen voorkom. Die ouers kom heel dikwels uit gesinne waarin dieselfde lewenspatroon gegeld het en beskik dus nie oor die nodige agtergrond om 'n beter milieu vir die opvoeding van hul kinders te skep nie.
- ✓(e) Die probleemgesin is sosiaal afwykend en as gevolg hiervan word die gemeenskap gedwing om aan hulle aandag te skenk en verantwoordelikheid vir die toekoms te aanvaar.
- ↓ (f) Probleemgesinne is wat samestelling betref gewoonlik groot, wat 'n skerp kontras vorm met die dalende tendens

12) Geismar, L.L.: The Multi-Problem Family : Significance of Research findings, The Social Welfare Forum, 1960, p. 178.

in gesinsgrootte in die Westerse wêreld. Die ouers tree vroeg in die huwelik, gewoonlik op 'n stadium wanneer hulle nog nie ryp is vir die eise van so 'n verhouding nie. Die voorkoms van matriargale gesinne is dan ook 'n belangrike tendens onder hierdie gesinne.

- ✓ (g) Voorts vertoon die gesinne 'n hoë mobiliteit. Hulle verskuif gedurig van een woonplek en omgewing na 'n ander, wat moontlik as oorsaak dien vir die maatskaplike isolasie waarin hulle voortbestaan. Die feit dat die gesin nie lank op een plek woon nie bied hulle nie die geleentheid om kontak met bure en die breër gemeenskap te maak nie, terwyl die gemeenskap ook nie die geleentheid kry om die gesin by aktiwiteite te betrek nie.

Hierdie is in breë trekke die karakteristieke eienskappe van die probleemgesin soos deur verskeie navorsers bevind. In 'n onlangse studie gepubliseer in 1963 maak Schlesinger die volgende redelik volledige samevatting van die hoofkenmerke van die probleemgesin, wat vir die doeleindes van hierdie ondersoek as kriteria aanvaar word. Hy skryf soos volg:

".....the term multi-problem family denotes those families which are of public concern because of their social and economic cost to the community and are characterized by:

1. A "pathological" family type as shown by (a) inadequate or destructive parentchild relationships by both parents, (b) inadequate social functioning on the part of parents and/or children, and (c) extreme emotional immaturity of either or both parents.
2. Dependent and/or exploitative behaviour towards the community and community agencies.
3. Persistent failure to respond to help or treatment offered.
4. A state of chronic dependency on the social services. 13)

13) Schlesinger, B.: The Multi-Problem Family : A Review and Annotated Bibliography. Toronto, University of Toronto Press, 1963, p. 12.

Alhoewel die maatskaplike werker hier te doen het met 'n sekere „kategorie“ kliënte, is dit egter voor die hand liggend dat individuele verskille tussen hulle as gesinne en as individue onderling beklemtoon sal word en dat behandeling dit ook in aanmerking sal neem.

C. Resultate en Bevindinge

Alhoewel die meeste navorsingsprojekte onafhanklik van mekaar aangepak is, blyk dit uit die resultate en bevindinge van die onderskeie projekte dat daar reeds bepaalde opvattinge bestaan wat deur die meerderheid skrywers onderskryf word. Hierdie opvattinge word nie slegs gegrond op vertroue in die potensialiteite van die gesinne om te groei en te verander nie, maar berus op wetenskaplike waarneming en aanduidings van suksesvolle resultate in die behandeling van die gesinne.

Die vernaamste bevindinge waaroor reeds eenstemmigheid bereik is, behels die volgende:

- (a) Die beroep maatskaplike werk het 'n definitiewe taak en verantwoordelikheid ten opsigte van die probleemgesin, wat andersins, as gevolg van algemene agtergrond, lewensstandaard, intellektuele en emosionele kapasiteite aan ernstige ontberinge blootgestel sal wees, waar onder beide ouers en kinders onnodiglik ly. Dit is dus noodsaaklik dat maatskaplike werk instellings geaktiveer sal word om hulle te rig op die spesifieke behoeftes van hierdie gesinne.

In die verband skryf Geismar:

„... problem families need the kind of investment characterized by reaching-out, intensive treatment of the total family, co-ordination of services and other family centered techniques.....Service to the multiproblem family must become a legitimate and recognized subdiscipline in the profession." 14)

- (b) Probleemgesinne het 'n veel gunstiger prognose as wat aanvanklik vry algemeen aanvaar is. Die St. Paul-projek het

14) Geismar, L.L.: The Multiproblem Family : Significance of Research Findings. The Social Welfare Forum, 1960, p. 178.

bevind „.... dat verbetering in gezinsfunctionering
mogelijk is, zelfs bij personen die zeer beperkte
mogelijkheden hebben. Wij hebben bij 2/3 van onze gezinnen
vooruitgang gezien, variërend van beter huishouden tot op-
merkelijke verbetering van gezinsfunctionering en gezins-
cohesie." 15)

- (c) Dit is bevind dat die reaksie van die gesin veel gunstiger
is as die maatskaplike werker openlik en op die punt af is
teenoor die kliënt.

„Vooruitgang kwam mede door het onszelf constant
disciplineren tot een duidelijke en warme relatie
met onze cliënte, en wij hebben gezien hoeveel
beter mense reageren op duideljkheid dan op
vaagheid." 16)

- (d) Dit is noodsaaklik dat die maatskaplike werker meer as
die normale pogings sal aanwend om deur die wantroue
van hierdie gesinne te breek. Die werkers van die St.
Paul-projek skryf hieroor as volg:

„Om dit te kunnen doen moeten wij oortuigd zijn
van ons recht ons „in te dring" in het gezin,
moeten wij in staat zijn onze eigen weerstand
daartegen te redereen en behoeven wij een grotere
deskundigheid dan wij gewoonlik bezitten in het
hanteren van de weerstand van het gezin." 17)

- (e) Die gesin moet nie onderworpe wees aan gedurige veranderinge
van maatskaplike werkers nie. Dit is ook noodsaaklik dat
slegs een organisasie verantwoordelikheid sal aanvaar, wat
een betrokke werker die geleentheid sal bied tot die opbou
van n konstruktiewe werker-kliënt verhouding.

Verdere bevindinge wat spesifiek op die gevallewerk metodiek be-
trekking het word in Hoofstuk V bespreek. Dit blyk egter uit hierdie
bevindinge duidelik dat n wye veld vir toekomstige navorsing deur die

15) Kamphuis, M.: Het Avontuur in St. Paul. N. Samson nv,
Alphen aan den Rijn, 1963, p. 89.

16) Ibid: p. 90. Kursivering deur Kamphuis.

17) Ibid: p. 90. Kursivering deur Kamphuis.

onderskeie navorsingsprojekte blootgelê is. Belangrike inligting en kennis het reeds aan die lig gekom, maar daar word nog meer spesifieke kennis benodig omtrent tegnieke van behandeling en die toepassing daarvan, terwyl intensiewe evaluatiewe navorsing nog onderneem moet word. Noukeurige gevallestudies van enkele probleemgesinne word ook deur navorsers as 'n belangrike leemte in die bestaande literatuur aangedui.

HOOFSTUK IIIDERTIG KLEURLING „PROBLEEMGESINNE" UIT DIE PRAKTYK

In hierdie hoofstuk word n ontleding gegee van die karakteristieke eienskappe en lewensomstandighede van dertig Kleurling probleemgesinne uit die praktyk. Die bespreking sal onder die volgende hoofpunte ingedeel word:

- A. Metode van aanmelding
- B. Die Gesinne
 - a) Gesinsamestelling
 - b) Finansiële posisie
 - c) Behuising
 - d) Gesondheidstoestand
 - e) Die huweliksverhouding
 - f) Opvoeding van die kinders
 - g) Eksterne sosiale verhoudings
 - h) Kontak met die gereg

A METODE VAN AANMELDING

Geen een van die dertig gesinne wat by die ondersoek ingesluit is het self om hulp aansoek gedoen nie, maar is deur ander instansies of persone onder aandag van die Departement gebring. Hierin word die algemene houding van die gesinne teenoor die probleme wat hulle ondervind, redelik duidelik weerspieël. Dit blyk dat die gesinne in n groot mate gewoond geword het aan hul lewensomstandighede, met die gevolg dat hulle geen problematiek daarin sien nie. Die geloof dat iets wel ter verligting van die probleemsituasie gedoen kan word ontbreek, waarskynlik omdat die pogings wat hulle as gesin aangewend het, misluk. Hierdie siening word goed geïllustreer in die volgende voorbeeld:

Gesin 15

Die 41-jarige moeder verklaar: „My ma en sy ma hulle het al die jare op die plaas gebly en hulle het ook swaar gekry. Ons het al gesukkel nog voor ons getroud was. Daardie tyd kon ons nog sukkel, maar nou met die kinders, hulle kan nie verstaan as die kos op is nie. Maar dis nie dat ons moeilikheid het nie. Dis net die geld. My man het eers op die plaas gewerk, toe by dié fabriek,

toe by dáárdie fabriek, maar die geld bly te min. Hier was niemand om na die kinders te kyk nie, maar ek kon nie anders nie. Hulle was honger en half kaal, toe het ek gaan werk..." Op hierdie stadium is daar 'n baba van twee maande en een van veertien maande in die huis. Die geval word deur die plaaseienaar onder aandag gebring nadat die twee kinders onversorg en in uiterste verwaarlosing aangetref is. Dit volg dan ook logies dat die moeder tydens die eerste onderhoud sal sê: "Wat kan enige ander mens tog vir ons doen..."

Verskeie redes word deur die gesinne self aangegee waarom hulle nie om hulp aansoek gedoen het nie.

Agtien gesinne verklaar dat hulle wel bewus was van die bestaande welsynsdienste in die gemeenskap, maar wou nie aansoek om hulp doen nie, omdat hulle óf nie inmenging in hul privaat lewe wou hê nie, óf gereken het dat hulle nie hulp nodig het nie, óf omdat die element van vrees 'n groot rol gespeel het. Die volgende dien as voorbeelde hiervan:

Gesin 23

Die 26-jarige moeder van ses kinders verklaar: "Ons wou nie gaan nie, want ek weet die Welfare sal die kinders wegvat." Onderzoek is ingestel nadat die behuisingskantoor klagtes ingedien het aangaande die leefwyse van die ouers. Dit is duidelik dat die kinders onder sorgbehoewende omstandighede verkeer weens mishandeling deur die vader, verwaarlosing, ondervoeding en onhigiëniese toestande.

Gesin 5

"Ek wou lankal gaan, maar my man het gesê hy sal my en die kinders doodmaak. Toe was ek te bang....", verklaar die 27-jarige moeder van drie kinders. Die vader maak misbruik van drank, is selde nugter, werksku en slaag gevolglik nie daarin om sy gesin na behore te versorg nie. Die moeder word op grond van 'n nie-onderhoudsklag deur die polisie na die Departement vir aandag verwys.

Gesin 6

Die weduwee-moeder met sewe kinders weier aanvanklik om die deur tydens die besoek oop te maak en gebruik onweloweglike taal. Later maak sy die deur slegs op 'n skrefie oop en deel mee: "By my huis is niks fout nie. Ek ken die mense wat net alewig stories aandra. Vir wat? Almal sukkel maar met die kinders wat stout is en my twee seuns werk nou lankal weer en is mooi gehoorsamig..." Genoemde twee tienderjarige seuns was beide al in botsing met die gereg terwyl 'n jonger kind hospitaal behandeling moes ondergaan weens ondervoeding. Verder bestaan die gevaar dat hulle die huis mag verloor weens onbehuisbaarheid.

'n Verdere agt gesinne was ook bewus van die bestaande welsynsdienste, maar het uit blote onkunde aangaande die funksionering daarvan nie om hulp aansoek gedoen nie. Die volgende dien as illustrasie

hiervan:

Gesin 12

"Hulle het my vertel die 'Welfare' gee geld vir mense wat siek en oud is en help as die kinders stout is en nie vir hulle ma wil luister nie," aldus die 38-jarige moeder van sewe kinders. Op daardie stadium was sy sowel as die vader en drie kinders reeds in botsing met die gereg, waarin die misbruik van drank 'n belangrike rol speel.

Die orige vier gesinne was glad nie bewus van die bestaan van welsynsdienste in die gemeenskap nie. Met die uitsondering van een van hierdie gesinne was almal op plase in die distrik woonagtig en hulle het selde buite die grense van die plaas beweeg. In een van die gesinne vertel die moeder:

Gesin 7

"As ek net geweet het was ek al jare gelede daar gewees, maar niemand het my gesê voor die dag toe die juffrou hier was nie..." Hierdie gesin voer reeds die afgelope agt jaar 'n worstelstryd op ekonomiese gebied, hoofsaaklik weens drankmisbruik deur die vader. Tydens die eerste kontak is die huishuur reeds vyf maande agterstallig terwyl die moeder en vier kinders hoofsaaklik deur familie onderhou word.

Die betrokke dertig gesinne is deur die volgende persone of instansies na die Departement verwys, naamlik: Werkgewers 7; behuisingsowerhede 7; familie en bure 7; landdroskantore 6; hospitale 2; geneeshere 2; prokureurs 2; skole 1 en polisie 1. Hieruit blyk dit dat bykans 'n kwart van die gesinne probleme van so 'n aard ondervind het, dat dit selfs hul werksituasie nadelig beïnvloed het en gevolglik die werkgewers genoodsaak het om in te gryp. 'n Verdere veertien gesinne se lewensomstandighede was sodanig dat behuisingsowerhede en bure die toedrag van sake nie langer kon duld nie. Gesinne wat deur landdroskantore, prokureurs en die polisie verwys is, het hoofsaaklik as gevolg van nie-onderhoudsklagte onder aandag gekom. Die orige vier gesinne is weens ondervoeding van die kinders deur hospitale en geneeshere verwys.

8 DIE GESINNE

(a) Gesinsamestelling

1. Die grootte van die gesin. Hierdie gesinne bestaan gemiddeld uit sewe persone en het gevolglik 'n gemiddeld van vyf kinders per

gesin in vergelyking met vyf persone, drie kinders, in die gemiddelde Kleurlinggesin. 1)

2. Ouderdomsverspreiding van die ouers en kinders. Tabel nr. 1 dui die ouderdomsverspreiding van die ouers tydens die ondersoek aan.

TABEL 1.

Die ouderdomsverspreiding van vaders en moeders

Ouderdom	Vaders	%	Moeders	%
20 - 29	5	19%	8	29%
30 - 39	11	42%	13	46%
40 - 49	6	23%	6	21%
50 - 59	2	8%	1	4%
60 - 69	2	8%	0	-
TOTAAL	26	100%	28	100%

Die ouderdomme van die vaders uit hierdie dertig gesinne wissel dus tussen die ouderdom 20 en 65 jaar met 'n gemiddeld van 37 jaar, terwyl die moeders wissel tussen ouderdomme van 21 en 55 jaar, met 'n gemiddeld van 35 jaar. 'n Groot persentasie, bykans die helfte, is nog in hul dertiger jare met alle kinders van afhanklike ouderdom en inwonnend in die ouerhuis.

Die moeders in die gesinne het geboorte geskenk aan 154 lewende babas, wat almal, met die uitsondering van die wat deur statutêre maatreëls verwyder is, nog by hul ouerhuise inwoon.

Vier-en-twintig van hierdie kinders is nie uit die verhouding van die moeder met die huidige vader gebore nie, maar is kinders uit voorhuwelikse verhoudings met ander mans. Die ouderdomme van die kinders toon die volgende verspreiding:

1) Theron, E. en andere: Die Kleurlingbevolking van Suid-Afrika. Universiteitsuitgewers, Stellenbosch, 1964, p. 69.

TABEL 2Die ouderdomsverspreiding van die kinders

Ouderdom	Aantal	Persentasie
0 - 0.11	7	4.5%
1 - 4.11	31	20.4%
5 - 9.11	52	33.7%
10 - 14.11	37	24.0%
15 - 19.11	19	12.3%
20 en bo	8	5.1%
TOTAAL	154	100%

Volgens tabel nr. 2 is die grootste persentasie kinders nog onder die ouderdom van vyftien jaar en dus hoofsaaklik van die ouers afhanklik; ouers wat egter nie vir hierdie opvoedingstaak opgewasse is nie.

3. Buite-egtelikheid. Met die geboorte van hul oudste kind was ongeveer die helfte van die ouers nog tienerjariges, terwyl slegs twee ouerpare met die geboorte van hierdie kind reeds getroud was. Tydens die ondersoek het die ouers in elf gesinne nog buite-egtelik saam geleef. Hulle woon gemiddeld reeds vyftien jaar saam.

Alhoewel ongeveer die helfte van die ouers nog buite-egtelik saam woon, is daar weinig verskil in die lewensomstandighede van dié ouers in vergelyking met die wat wel getroud is. Sommige handhaaf selfs n meer stabiele gesinslewe as die wat wel wettig getroud is.

4. Addisionele inwoners. Alhoewel die gesinne redelik groot en hul beskikbare woonruimte beperk is, neem ongeveer die helfte van hierdie gesinne ook nog ander inwoners in, tot n maksimum van elf persone by een van die gesinne. Met die uitsondering van een van die gevalle is alle ander inwoners familie van óf die vader óf die moeder, gewoonlik n pensioenaris met n redelike stabiele inkomste.

Die teenwoordigheid van ander inwoners speel n belangrike rol in die lewe van die gesin en beïnvloed ook die aard en intensiteit van hul probleme.

Ander inwoners is van groot nuttigheidswaarde vir hierdie gesinne aangesien die addisionele inkomste wat van hulle verkry word in die vorm

van losies of onderverhuring, as vernaamste motief vir hul teenwoordigheid aangegee word. Ses van die gesinne wat wel ander persone huisves verklaar dat dit n groot bron van kommer en spanning in die gesinslewe vorm en dikwels struweling tot gevolg het. Die volgende voorbeeld is redelik verteenwoordigend hiervan:

Gesin 9

Die vader verklaar: „Ek het tog nie tyd vir die pestelike ou vrou nie, maar nou is dit so dat dit my vrou se ma is. Gelukkig darem dat dit so is dat sy nou die „pension“ kry. Sy is net altyd in my en die vrou se besigheid en weet altyd beter as ons twee saam. Jy mag ook nie jou mond oop maak nie want haar kop is mos glo grys.”

b) Finansiële posisie en werkrekord

1. Inkomste

(i) Vaders. In hierdie gesinne was n totaal van 108 persone ekonomies bedrywig ($\frac{1}{3}$ drie per gesin) teen n gemiddelde inkomste van R10.40 per maand per werkende lid of R125.80 per jaar. Die gemiddelde inkomste per gesin kom te staan op R37.00 per maand.

Geen een van die vaders beskik oor enige vak- of beroepsopleiding nie en is hoofsaaklik werksaam as ongeskoolde arbeiders. Tabel nr. 3 gee n duidelike beeld van die beroepsindeling van die vaders uit hierdie gesinne.

TABEL 3

Beroepsindeling van die vaders

Beroep	Aantal
Plaasarbeiders	8
Fabriekswerkers (van ongeskoolde aard)	7
Handlangers in die boubedryf	
i) Algemeen	4
ii) Vragmotorbestuurders	3
Munisipale arbeiders	4
TOTAAL	26

Verder handhaaf die vaders in sestien gesinne n onstabiele werkrekord met die gevolg dat werkloosheid en fluktuierende inkomste n

algemene verskynsel is en 'n stabiele gesinslewe haas onmoontlik maak. Die vaders is voortdurend betrokke in wrywing by die werk, kla oor swak lone en verwissel telkens van werk, waar dieselfde patroon homself herhaal. 'n Groot persentasie van hierdie vaders sal dan ook eerder werkloos tuis bly as om laagbesoldigde werk te verrig.

Die gesinshoofde in hierdie ondersoek het gedurende die tydperk Januarie 1964 tot September 1965 gemiddeld drie keer van werk verwissel, tot 'n maksimum van vyf veranderinge in sommige gevalle. Hierdie onstabiele lewe word deur die vaders self toegeskryf aan lae besoldiging. In meer as agtien van die gevalle moes hulle egter tevrede wees om na die verandering met 'n kleiner inkomste tevrede te wees, terwyl hulle heel dikwels tot 'n tydperk van drie weke ten koste van hul gesinne werkloos tuis was.

(ii) Moeders en kinders. Bykans twintig gesinne is nie uitsluitlik afhanklik van die inkomste van die vaders nie, aangesien die moeder asook ouer kinders voltydse of deeltydse werk verrig. Die sestiën gesinne waar die vader 'n onstabiele werkrekord handhaaf resorteer almal onder hierdie groep. Werkloosheid aan die kant van die vader het dus nie so 'n groot invloed in die gesinslewe nie, daar die inkomste van die moeder en kinders nog altyd beskikbaar is.

Twaalf moeders uit hierdie gesinne was buitenshuis werksaam, naamlik: voltydse fabriekswerksters 2; voltydse huisbediendes 3; deeltydse huisbediendes 4; en seisoensarbeid op plase 3. Die vroue se gemiddelde inkomste is R3.00 per week. 'n Verdere sewe moeders het periodiek buitenshuise werk verrig tydens die tydperk van kontak met die Departement. Die gesindheid van die moeders ten opsigte van werk word in die volgende voorbeeld aangetoon:

Gesin 28

Die moeder van tien kinders, almal van afhanklike ouderdom verklaar: „Ek weet ek kan nie die kinders by die huis los nie, maar hulle wil tog eet. As mens vir hulle pa moet kyk vir kos, sal ons almal van honger doodgaan. Hy is net goed om te sorg dat daar altyd kinders by kom, maar van sorg vir hulle weet hy nie. Ek kry ook maar min, maar ek kan darem sorg dat ons 'n dak oor ons kop hou.”

Kindergeboortes en siekte was van die vernaamste redes vir die periodieke aard van die werk van meeste moeders, terwyl voorskoolse kinders tuis ook hul voltydse aandag verg. Die swak ekonomiese posisie van die gesinne maak dit vir die moeders in baie gevalle gebiedend noodsaaklik om te werk, terwyl hulle self besef dat hulle kinders hieronder ly.

Vyftien kinders uit ses gesinne het voltydse buitenshuise werk verrig. Inligting omtrent die aard van die werk was egter beperk omdat die kinders nie self vir onderhoude beskikbaar was nie, terwyl die moeders min of geen inligting kon verstrek nie. Al hierdie werkende kinders oorhandig hul inkomste sondermeer aan hul ouers vir besteding, terwyl hulle dan sakgeld ontvang.

Oor die algemeen kan die volgende voorbeeld as verteenwoordigend van die houding en siening van hierdie gesinne ten opsigte van finansies en die werksituasie beskou word:

Gesin 26

Die gesin bestaan uit 'n 59-jarige vader, 47-jarige moeder, vyf werkende en vyf afhanklike kinders. Tydens die eerste onderhoud met die gesin is die twee oudste seuns in die gevangenis terwyl 'n verdere twee werkende kinders en die vader werkloos tuis is. „Ons kan nie vir R5.00 in die week werk nie,” verklaar die vader. „Mens kan nie met so min geld leef nie.” Hy deel voorts mee dat hulle tuis „rus” as gevolg van die swak weersomstandighede. Op hierdie stadium is die huishuur, wat R1.50 per week bedra, reeds ses maande agterstallig. Daar is geen voedsel in die huis nie. Die gesin toon 'n algemene negatiewe houding teenoor die gemeenskap en verlang geen hulp indien dit nie van finansiële aard is nie. Die lewenshouding en gedrag van die gesin word verder weerspieël in die feit dat beide vader, moeder en ses kinders reeds in botsing met die gereg was.

(iii) Addisionele inkomste. Die inkomste verkry uit addisionele bronne het nie juis 'n noemenswaardige bydrae gemaak ter verligting van die swak ekonomiese posisie van die gesinne nie, maar het nogtans as hulp gedien gedurende 'n krisisperiode.

Hulp van familie. Tien gesinne het periodieke hulp van familie ontvang in die vorm van voedsel en kleding. Hierdie bron van hulp is egter so ver moontlik vermy, om redes wat uit die volgende voorbeeld blyk:

Gesin 30

Die moeder deel mee dat sy nie bereid was om hulp van familie te aanvaar nie en vervolg: „My mense hou nie van my man nie. Hulle wou nie gehad het ons moet trou nie. Nou kry hulle miskien lekker as hulle sien hy kan nie vir my en die kinders sorg nie. Ons het nie genoeg kos nie, maar ek weet as ek van hulle kos vat sal dit net moeilikheid met my man maak. Hy wil niks van hulle hê nie.” Op n latere stadium was sy verplig om van hierdie hulp gebruik te maak, wat wel, soos sy gevrees het, onenigheid en verwyte van haar man meegebring het.

Dit is duidelik dat die ouers n wantroue het in hulp wat van familie aangebied word, soos die volgende aandui.

Gesin 23

Die moeder verklaar: „Sy ma hulle wou nou kastig help, maar ek ken hulle goed. Later as ons weer niks het nie, dan wil hulle alles terug hê wat hulle gegee het. Ek gaan vra eerder by vreemde mense iets as by hulle.”

Die gesinne wat wel hulp van familie aanvaar het, verklaar self dat hierdie hulp so gering en sporadies van aard was, dat hulle waarskynlik daarsonder sou kon klaar kom.

Loseerders en verhuur van kamers. Drie gesinne het kamers onderverhuur aan ander gesinne, terwyl nege gesinne loseerders ingeneem het. Die gemiddelde inkomste hieruit bedrae ongeveer R5.00 per week. n Belangrike faktor wat hierdie vorm van inkomste beperk het is die feit dat sestien gesinne in behuisingskemas woonagtig is, waar toestemming vir die inneem van loseerders nodig is. Onderverhuring van kamers word verbied. Verder het die reeds oorbewoonde toestande wat heers die moontlikheid verder beperk.

Pensioene en toelaes. In veertien van die gesinne ontvang sestien persone staatstoelaes of pensioene en wel soos volg: Onderhoudstoelaes 9; ouderdomspensioene 4; ongeskiktheidstoelaes 2; pensioen vir blindes 1. Die inkomste wat hieruit verkry word verskaf net die allernoodsaaklikste lewensmiddele. Dit is ingesluit by die berekening van die gemiddelde inkomste per gesin wat reeds vroeër bespreek is.

2. Uitgawes

(i) Huishuur. Vier gesinne wat op plase woonagtig was betaal geen huishuur nie. Die orige 26 betaal almal huishuur, gemiddeld R17.6

per maand, wat neerkom op ongeveer die helfte van die maandelikse inkomste per gesin. Huishuur word deur die meerderheid van die gesinne as die vernaamste item in hul begroting geag en paaielemente word so ver moontlik gereeld betaal, selfs al sou dit gaan ten koste van ander items soos voedsel en kleding.

Gedurende die tydperk van kontak met die Departement is drie gesinne uit hul huise gesit weens beskadiging van eiendom of agterstallige huurgeld. n Verdere drie gesinne het tydens die ondersoek in gevaar gestaan om hul huise te verloor weens agterstallige huur. n Totaal van agt gesinne was egter op die stadium van die ondersoek meer as drie maande agterstallig met betaling van huishuur.

(ii) Ander skuld. Skuld vorm n belangrike finansiële probleem vir die gesinne en dit is veral huurkooprekeninge en onoordeelkundige aankoop van luukse artikels wat hier ter sprake kom. Sewentien gesinne is bedrae wisselend tussen R17 en R134 verskuldig op die aankoop van meubels en ander artikels (soos musiekinstrumente) volgens die huurkoopstelsel. As gevolg van ander noodsaaklike lopende uitgawes vind hulle dit moeilik om paaielemente van meer as R1 per week hierop af te betaal. Die gevolg is dat sodanige skuld n langtermyn kwelling bly. Dikwels het dit tot gevolg dat die aangekoopte artikels weer terug geneem moet word. Met die ondersoek het twaalf gesinne reeds meubels op hierdie wyse verloor, maar was eenvoudig verplig om verdere skuld aan te gaan om die noodsaaklikste lewensmiddele te bekom.

(iii) Onoordeelkundige aankoop van luukse artikels. Die aankoop van luukse artikels, veral radios en ander musiekinstrumente geniet dikwels voorrang bo noodsaaklikhede soos voedsel en kleding. Uit die ondersoek blyk dit ook dat die gesinne meer gereeld afbetalings op die tipe skuld maak in vergelyking met ander.

As gevolg van die onoordeelkundige besteding van geld, ly die begroting oor die algemeen hieronder en veroorsaak dat die meerderheid van die gesinne van stapelvoedsel soos brood en koffie leef. Voedselsoort soos vleis en groente is luukse artikels wat slegs af en toe beskikbaar is.

Met verwysing na die aankoop van 'n luukse gramradio, het 'n moeder verklaar:

Gesin 24

"Ek hou van musiek. Dit maak my beter voel en die kinders word ook meer plesierig groot as mens so iets het om na te luister." Die moeder verklaar egter tydens dieselfde onderhoud dat hulle nie altyd genoeg het om te eet nie. Volgens haar is dit alles die vader se skuld wat geld op drank spandeer.

Die gesinne is geneig om op ingewing van die oomblik skuld te maak sonder om vooraf te bepaal of hulle wel die afbetaling daarvan sal kan bybring. Aankope word gedoen bloot vir die bevrediging van die oomblik sonder dat algemene behoeftes en normale lopende uitgawes in berekening gebring word. Met verwysing hierna en die moontlikheid dat die gesin weer die artikel mag verloor, deel die moeder mee:

Gesin 24

"Ek kan nie omgee as hulle die goed kom vat nie. My hart was klaar bly gewees..."

(c) Behuising

Die tipe huisvesting van hierdie gesinne kan hoofsaaklik in drie hoofgroepe ingedeel word, naamlik:

(i)	Behuisingskemas.....	13 gesinne
(ii)	Privaat huurhuise.....	8 gesinne
(iii)	Plaasarbeiderwonings.....	9 gesinne

Struktuur van die huis. Met die uitsondering van drie gesinne in groep twee wat in bouvallige sinkgeboutjies woon, is die res gehuisves in stewige baksteen geboue met sink of asbesdakke, wat as bevredigend bestempel kan word.

Grootte van die huise. Die algemene behuisingsposisie van hierdie gesinne word noukeurig geïllustreer in die volgende tabel.

TABEL 4Grootte van die huis in verhouding met gesinsgrootte

Grootte van huis	Aantal afhanklike kinders										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Tot.
Een vertrek	1	1	2	2	1	3	2	-	-	1	13
Twee vertrekke	-	-	-	1	5	2	2	-	-	1	11
Drie vertrekke	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	3
Vier vertrekke	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-	3
	1	1	3	6	7	5	4	1	-	2	30

Volgens tabel nr. 4 woon dertien gesinne in eenvertrek huise wat as kombuis, woon- en slaapvertrekke ingerig is. Wat egter van belang is, is die feit dat elf van hierdie gesinne drie of meer afhanklike kinders het tot 'n maksimum van tien kinders by een gesin. 'n Verdere elf gesinne bewoon tweevertrek huise wat ook totaal onvoldoende is indien in ag geneem word dat vier of meer kinders by hierdie gesinne inwoon. Slegs by vyf gesinne kan die huisvesting as voldoende beskou word.

Watervoorsiening en sanitasie. Die huise beskik almal oor aangelegde water binne- of buitenshuis, met die uitsondering van drie gesinne wat op plase woonagtig was. In twintig van die huise is water binnenshuis aangelê, terwyl die orige sewe water buitenshuis beskikbaar het.

Vyftien gesinne beskik oor privaat sanitêre geriewe terwyl tien ander gesinne sodanige fasiliteite met ander deel. Die orige vyf gesinne beskik oor geen sanitêre geriewe nie.

Bewoning van die huise. Uit die ondersoek blyk dit dat die gesinne weinig begrip het aangaande die ordelike bewoning van 'n huis. Vyf-en-twintig gesinne woon in vuil, onhigiëniese toestande. Alhoewel verskeie welsynsorganisasies hieraan aandag gegee het, is daar weinig aanduidings dat die gesinne positief hierop reageer het. Al dertig gesinne het spesiaal voorsiening gemaak vir iemand tuis om die huishouding te behartig. Dit is duidelik dat hierdie persone se taak nie veel verder strek as die voorbereiding van voedsel nie. Onderhoude wat met hulle tuis gevoer is het bewys gelever dat hulle min belangstelling in die

algemene voorkoms en versorging van die huis toon. Dit blyk ook dat die vuil, onhigiëniese toestande geen indruk op hulle maak nie. Gevolglik beskik hulle ook nie oor die nodige motivering om die toestand te verander nie.

Dit is hoofsaaklik die vyf gesinne wat nie met intense toestande van oorbewoning te kampe het nie, wat in 'n mate daarin slaag om die huishouding doeltreffend te organiseer.

Voorbeeld - Gesin 6

Die gesin bestaan uit 'n 39-jarige weduwee-moeder en sewe inwonende kinders tussen die ouderdomme 5 en 23 jaar, terwyl drie buite-egtelike kinders van twee dogters ook inwoon. Die gesin bewoon 'n tweevertrek skakelhuis in die behuisingskema, wat totaal onvoldoende is. Die moeder verrig deeltydse buitenshuise werk, terwyl twee dogters (die moeders van die buite-egtelike kinders) tuis is om die huishouding te versorg. Tydens besoeke word dié twee dogters gedurig ledig aangetref, nieteenstaande die feit dat die huis smerig is van binne en haas onuithoudbaar vanweë die reuk van dierlike afval. Die gesin is voortdurend gewys op die gevaar wat sulke toestande inhou en die rol wat dit in die verspreiding van siektes speel. Selfs dreigemente van die behuisingskantoor, dat hulle hul huis mag verloor indien die toestand nie verbeter nie, lok geen reaksie uit nie.

Die maatskaplike werker van die behuisingskantoor skryf as volg: „Die gesin woon reeds die afgelope drie jaar in die betrokke huis, wat voortdurend in 'n smerige toestand aangetref is. Hulle moes reeds by twee geleenthede skadevergoeding weens beskadiging van die eiendom betaal. Dit is duidelik dat die betrokke huisvesting onvoldoende is, maar dit is onmoontlik om hulle na 'n groter huis te verskuif alvorens hulle nie geleer het om 'n huis soos die huidige te bewoon nie.” Die algehele belangeloosheid van die gesin blyk verder duidelik uit die feit dat hulle geen aandag aan persoonlike voorkoms en higiëne bestee nie.

Mobiliteit

Die omvang van mobiliteit. Gedurende die afgelope vyf jaar eindigend September 1965 het verskeie gesinne van woonplek verander, soos in tabel nr. 5 aangedui word.

TABEL 5Aantal verwisselinge van woonplek die afgelope vyf jaar

Aantal verwisselinge	Getal gesinne	Persentasie
Geen	11	37%
Een	12	40%
Twee	3	17%
Drie of meer	2	6%
TOTAAL	30	100%

Wat mobiliteit betref kan die gesinne in drie hoofgroepe ingedeel word. Eerstens het elf gesinne glad nie van woonplek verander nie en sommige woon selfs die afgelope tien jaar by hulle huidige adres. n Tweede groep van vyftien gesinne het een of twee keer van adres verwissel, terwyl drie gesinne uit hierdie groep tydens die ondersoek n verdere verandering beplan het. Die derde groep bestaan uit twee gesinne wat meer as drie veranderinge gemaak het, naamlik vier en vyf keer, die afgelope vyf jaar. Nie een van die twee gesinne was tydens die afsluiting van die ondersoek langer as ses maande by hul huidige adres woonagtig nie.

Redes vir verhuising. Die redes vir verhuising by tien gesinne kan hoofsaaklik aan agterstallige huishuur en onbehuisbaarheid toegeskryf word, waardeur die gesin hul huis verloor en noodgedwonge ander huisvesting moes vind. Vier ander gesinne het verhuis as gevolg van beter werkgeleenthede wat elders aangebied is. Die orige drie gesinne het hoofsaaklik op grond van swak verhoudings met bure of die eienaar van die huis getrek. By twee van laasgenoemde gesinne was die onderliggende doel ook om kontak met welsynsorganisasies te verbreek omdat die moontlikheid bestaan het dat kinderkhofverrigtinge ten opsigte van hul kinders geopen moes word.

Die meerderheid van die mobiele kliënte wat een of meer verhuisings gehad het gedurende die afgelope vyf jaar, kan as swak huurders bestempel word. As gevolg van die toenemende behoeftes van die gesin en hul swak finansiële posisie, kan hulle nie voldoende

huisvesting vir die gesin bekostig nie, met die gevolg dat hierdie herhaalde verhuisings gewoonlik gepaard gaan met verswakking van die behuisingsposisie, waar die gesin uiteindelik in vuil en oorbewoonde toestande leef. Hierdie feit illustreer ook die algehele laagtepunt wat die gesin uiteindelik bereik, waaruit hulle nie instaat is om los te breek nie.

(d) Gesondheidstoestand van ouers en kinders

In hierdie ondersoek was nie altyd mediese verslae aangaande gesinslede beskikbaar nie met die gevolg dat die gesondheidsposisie uitsluitlik beoordeel is waar sekerheid in verband met die siekte-toestand verkry kon word.

Tabel nr. 6 gee 'n aanduiding van die gesondheidstoestand van die gesinne wat by hierdie ondersoek ingesluit is.

TABEL 6

Die voorkoms van siektes in hierdie gesinne

Siektetoestand	Aantal persone				
	Vaders	Moeders	Kinders	Ander inwoners	Totaal
Chroniese bronchitus	3	2	1	-	6
Tuberkulose	7	4	10	2	23
Velaandoenings	3	1	4	-	8
Diabetis	1	-	-	-	1
Bloedarmoede					
Hartkwale Trombose	-	2	1	2	5
Hoë bloeddruk					
Ondervoeding	-	-	17	-	17
Liggaamlike verswakking weens herhaalde geboortes	-	4	-	-	4
Polio	-	-	2	-	2
Kreupeles (anders as polio)	1	1	1	-	3
Blindheid	2	-	1	2	5
Doofheid	2	1	-	-	3
Verstandelike vertraging	1	2	2	2	7
TOTAAL.....	20	17	39	8	84

Hierdie tabel bevestig dat die gesondheidstoestand in hierdie gesinne sorgwekkend is. In slegs agt gesinne wat by die ondersoek

ingesluit is, is beide ouers gesond. In dertien gesinne is slegs een ouer gesond, terwyl by nege gesinne beide ouers sieklik is. Dit beteken dat een-en-twintig van die gesinne te kampe het met siekte van een of beide ouers, wat noodwendig faktore soos finansies en algemene aanpassing nadelig beïnvloed.

(i) Die voorkoms van tuberkulose. Dit is duidelik dat tuberkulose die grootste persentasie van alle siektes onder hierdie gesinne uitmaak. Buiten die elf ouers en tien kinders uit sestien gesinne wat tydens die ondersoek nog mediese behandeling vir hierdie siekte ontvang, is n verdere twintig persone in die verlede hiervoor behandel. Die hoë voorkoms van die siekte staan waarskynlik in nou verband met die onhigiëniese toestande tuis en faktore soos oorbewoning en wanvoeding. Die volgende dien ter illustrasie:

Gesin 20

In hierdie gesin ontvang die moeder en drie kinders behandeling by die afdelingsraadkliniek vir tuberkulose. Die gesin bewoon n bouvallige eenvertrek woning, wat onvoldoende is vir die gesin van ses lede. Volgens mededelings van die geneesheer is dit bykans onmoontlik om positiewe resultate met die behandeling te verkry, aangesien die kinders swak gevoed word en in klam, koue toestande woon.

(ii) Ondervoeding by kinders. Die voorkoms van ondervoeding onder kinders neem ernstige afmetings aan en is dikwels die voorloper van tuberkulose. Sewentien kinders uit nege gesinne het behandeling ontvang weens ondervoeding, sommige is selfs as gevolg hiervan tot drie keer in die hospitaal opgeneem in n tydperk van ses maande. Dit kan daaraan toegeskryf word dat die ouers nie die voorgeskrewe dieët volg nie. Dit blyk dat onkunde aan die kant van die ouers in verband met korrekte voeding sowel as hul algemene swak finansiële posisie, n belangrike rol hierin speel. Ouers kla dikwels dat hulle nie die voorgeskrewe voedsel kan bekostig nie, terwyl ander wat wel die spesifieke voedsel gebruik, dit sodanig verdun met die oog op besparing, dat dit nie die gewensde uitwerking het nie.

Voorbeeld - Gesin 6

n Drie-jarige kind uit hierdie gesin is reeds by drie geleenthede in die hospitaal opgeneem vir

behandeling weens ondervoeding. Die kind se algemene ontwikkeling is hierdeur sodanig vertraag dat hy op die ouderdom van drie jaar nog nie kan loop of praat nie. Die geneesheer deel mee dat die kind, wat normaal was by geboorte, as gevolg van wanvoeding nie geleentheid tot ontwikkeling gehad het nie. Die kind is in der waarheid sertifiseerbaar. Met behulp van die geneesheer word die kind gesertifiseer en na 'n inrigting verwys. 'n Verpleegster deel verder mee dat by vorige geleenthede volledige instruksies aan die moeder gegee is in verband met die voeding van die kind. Aangesien die moeder verklaar het dat sy nie die voorgeskrewe dieët kan bekostig nie, het die hospitaal aangebied om dit vir haar voor te berei. Sy sou dit daaglik by die hospitaal afhaal en volgens instruksies aan die kind gee. Die moeder het slegs twee dae volgehou met hierdie behandeling en nie weer by die hospitaal opgedaag nie. Die kind is gevolglik twee maande later weer as gevolg van ondervoeding in die hospitaal opgeneem.

(iii) Die uitwerking van swak liggaamskragte op werksvermoë. Die moeders in sewe gesinne kla oor liggaamlike uitputting en moegheid wat hulle verhinder om normale daaglikse werk na behore te verrig. Herhaalde geboortes speel hier 'n groot rol, met liggaamlike uitputting en chroniese moegheid as vernaamste simptome.

Voorbeeld - Gesin 28

Die 44-jarige moeder het reeds geboorte geskenk aan dertien kinders, waarvan tien nog leef. Met die eerste onderhoud deel sy mee dat sy weer 'n baba verwag. Sy is werksaam as deeltydse huisbediende om haar man se karige salaris aan te vul, maar deel mee dat sy nie meer met hierdie werk kan volhou nie: „Ek is so moeg. In die môre vroeg wil my oë nie oopgaan nie. Ek en my man kan nie eers vir die tien kinders sorg nie. Ek weet nie wat ons met die een gaan doen wat nou weer kom nie.”

Op hierdie stadium gee beide ouers toestemming tot sterilisasie.

'n Aansoek om 'n gesinstoelae word afgekeur om rede die vader beter besoldigde werk behoort te soek.

Dit is duidelik dat die vaders in hierdie gesinne veral geneig is om weens onbenullige redes uit die werk te bly, terwyl moeders wat werklik siek is, voortgaan met werk, nieteenstaande die feit dat hulle nie die kragte daartoe het nie. Die moeders word egter verplig om te werk vanweë die onstabiliteit van die vader se inkomste, indien hulle nie hul kinders wil sien gebrek ly nie. Die volgende voorbeeld kan in die verband gebruik word.

Gesin 14

Die 24-jarige moeder het reeds geboorte geskenk aan ses kinders, waarvan die oudste agt jaar oud is. As gevolg van periodieke werkloosheid van die vader is sy verplig om voltyds te werk en die kinders in die sorg van haar moeder te laat. Met die geboorte van die jongste kind was sy tot die oggend van die geboorte nog voltyds werksaam, terwyl sy tien dae daarna weer haar werk hervat het. Sy moet egter telkens werk staak as gevolg van afgematheid, pyne in haar bene en rug en bloedarmoede. Nieteenstaande die feit dat die geneesheer haar beveel het om tuis te bly en aan te sterk, gaan sy voort met werk om die gesin van 'n nominale inkomste te verseker. Die vader wat wel by tye 'n redelike loon verdien gebruik oormatig alkohol en verwilder sy vrou en kinders naweke uit die huis.

Hierdie voorbeeld kan as verteenwoordigend van bykans die helfte van die gesinne beskou word, waar moeders meer moet doen as waartoe hulle instaat is, omdat die vader min verantwoordelikeidsbesef het en alles op sy vrou afskuif.

(e) Die huweliksverhouding

Die ouers in hierdie gesinne is gemiddeld 15 jaar getroud of leef buite-egtelik saam. Gedurende die tydperk van „getroude lewe” is agttien gesinne ontwrig weens verlating deur een van die ouers. In die gesinne het die ouers gemiddeld twee keer verwyderd geraak van mekaar, in sommige gevalle selfs tot 'n maksimum van ses keer in 'n periode van twee jaar. Dit blyk duidelik dat die verhouding tussen die ouers aangeknoop is op 'n stadium toe beide nog nie ryp was vir die eise van so 'n verhouding nie. Dit word bevestig deur die feit dat sestien van die ouers nog tienderjariges was met die geboorte van hul oudste kind. Alhoewel slegs twee ouerpare reeds met hierdie geboorte getroud was en saam woon, was die verhouding in die orige veertien gevalle van so 'n aard dat dit ook as huweliksverhouding beskou kan word.

Uit gegewens wat in veertien gevalle beskikbaar was, het dit geblyk dat die huweliksverhouding uit 'n seksuele verhouding spruit wat aangeknoop is nadat die ouers mekaar skaars geken het. In slegs drie gesinne het hulle mekaar 'n paar jaar geken.

Voorbeeld - Gesin 14

Die moeder deel mee dat sy haar eggenoot tydens n treinreis ontmoet het. Sy was pas uit n inrigting met vergunning vrygelaat en op pad huistoe. Aangesien sy en die betrokke man beide na dieselfde bestemming op reis was, het hulle n gesprek aangeknoop wat op n seksuele verhouding uitgeloop het. Kort na haar aankoms tuis het sy ontdek dat sy swanger is. Sy het die vader gereeld gesien en hulle het besluit om te trou sodra die kind gebore is.

In twintig gevalle het swangerskap reeds ingetree voor die ouers begin saam woon het. Veertien van hierdie moeders verklaar dat hulle die verhouding met hul eggenoot sou verbreek het indien hulle nie verwagend was nie. Hulle deel voorts mee dat hulle in die huwelik getree het bloot omdat hulle ouers nie bereid was om hulle langer te versorg nie. In elf van die gevalle is klaarblyklik geen druk deur die ouers uitgeoefen vanweë die swangerskap nie.

Voorbeeld - Gesin 19

Die moeder verklaar: „Ek het my man goed geken, maar het nie baie van hom gehou nie. Ek het nie gedink ek sal ooit met hom trou nie, maar toe die kind kom wou my pa hulle my nie langer in die huis hê nie. My pa het gesê ek is nie n voorbeeld vir my susters in so n toestand nie. Ek het toe maar by my man se mense gaan bly...”

Te oordeel aan die verwagtings wat die ouers van die huwelik koester, is dit duidelik dat die vaders hoofsaaklik klem lê op die feit dat die moeder verantwoordelik is vir die huishouding en die versorging van die kinders, terwyl die moeders niks meer van die vaders verwag as bloot n stabiele inkomste nie. Van uitlewing en kameraadskap binne die huwelik is daar bykans geen sprake nie. Die volgende dien as voorbeeld hiervan.

Gesin 3

Die vader deel mee dat hy nie wil hê sy vrou moet gedurig kla oor die gewoontes van sy vriende nie en vervolg: „As sy net na die huis kyk en sal sorg dat alles hier reg is, sal ek sorg dat daar geld in die huis is. Maar nou, wat doen sy? As ek by die deur in kom in die middag begin sy baklei omdat daar nie kos en geld is nie. Die 'rent' is ook agter. Dan word ek vies en stap liever uit die huis uit....”

Alhoewel meer as die helfte van die gesinne probleme van onvoldoende onderhoud, drankmisbruik en huweliksonenigheid ondervind,

het tydens die ondersoek aan die lig gekom dat selfs hierdie ouers kan saamstaan teen enige bedreiging van buite, veral waar die moontlike verwydering van die kinders ter sprake kom.

Voorbeeld - Gesin 21

Die eerste onderhoud met die moeder vind plaas nadat die vader reeds die gesin verlaat het. Die moeder voer n worstelstryd om die sewe kinders van die noodsaaklikste lewensmiddele te voorsien. Sy deel mee dat die vader wel af en toe besoek aflê by die huis en soms R2.00 aan haar oorhandig vir voedsel. As gevolg van agterstallige huurgeld verloor die moeder die huis en neem intrek by haar ouers. Die grootvader het self nog afhanklike kinders in dië huis en ontvang n ongeskiktheidstoelae. Hy versoek dat ondersoek ingestel word met die oog op beweerde sorgbehoewendheid. Die moontlikheid van so n reëling word in n onderhoud met die vader bespreek, waarna hy onmiddellik na sy gesin terugkeer en sy normale verantwoordelikheid aanvaar.

Oorbewoning, karige fasiliteite, min gerief en liggaamlike aftakeling wat baie van die moeder eis, kan nie onderskat word nie en vorm n belangrike bron van spanning wat die geleentheid van die ouers beperk om op mekaar se behoeftes in te stel en die nodige aanpassing te maak.

Voorbeeld - Gesin 12

Die gesin bewoon n een-vertrek huis wat die vader, moeder en sewe kinders moet huisves. As gevolg van die lae inkomste van die vader word die moeder verplig om buitenshuise werk te verrig. Beide ouers verlaat die huis soggens om sesuur en keer eers saans na sewe terug. Die gevolg is dat die kinders feitlik geen aandag van die ouers ontvang nie. Hulle word telkens in n verwaarloosde toestand aangetref. Die huis is vuil en karig gemeubileer. Beide vader, moeder en twee seuns maak misbruik van drank en was reeds in botsing met die gereg as gevolg hiervan. Die huweliksverhouding tussen die ouers is gespanne en loop gereeld op rusies en aanranding uit. As gevolg hiervan moet die kinders uit die huis vlug. Dit is duidelik dat die ouers na n lang werksdag nie die energie oor het om na die kinders om te sien en die huishouding te behartig nie. Rusies volg gewoonlik op verwyte aangaande die swak finansiële omstandighede terwyl beide ouers onder die invloed van drank verkeer.

Alhoewel slegs ses van die gesinne na die Departement verwys is weens huweliksprobleme, het dit reeds in die eerste onderhoud met ander gesinne geblyk dat in ongeveer ses-en-twintig van die gevalle, n swak huweliksverhouding as grondliggende oorsaak tot ander probleme

dien.

In tien van die gesinne, waar wel inligting aangaande die gesinne van oorsprong beskikbaar was, blyk die agtergrondsgeskiedenis swak te wees. Hierdie ouers het op geen stadium gedurende hul kinderlewe ervaring gehad van 'n stabiel, gelukkige gesinslewe nie. Ondervinding van die basiese menslike verhouding, die tussen ouer en kind was dus negatief. Mededelings soos die volgende illustreer die kwaliteit van die huislike agtergrond van die meerderheid ouers.

Gesin 23

Haar moeder het die gesin verlaat toe die betrokke nege jaar oud was. As oudste kind was sy verantwoordelik vir die versorging van haar jonger broertjies. Die vader was saans en veral tydens naweke meestal onder die invloed van drank, met die gevolg dat hy kwalik kon voorsiening maak vir die onderhoud van sy gesin.

Die vader het verhoudings met verskeie vroue aangeknoop, wat van tyd tot tyd by die gesin ingewoon het. Op sestiennjarige leeftyd rand haar vader haar krimineel aan, waarop sy die huis onmiddellik verlaat. Sy gaan woon by haar huidige eggenoot en sy vrou in, wat destyds goeie vriende van haar was. Die vrou wat sieklik was is kort hierna oorlede. Sedertdien leef sy en die man saam.

Gesin 26

Beide vader en moeder kom uit gesinne waar drankmisbruik 'n groot rol gespeel het. Hulle kan nog getuig van vele aande wat hulle moes buite slaap omdat hul vaders hulle in dronkenskap uit die huis gejaag het. Die vader het soms tot tydperke van drie maande by ander familie gaan inwoon omdat hy nie kans gesien het om teen sy vader se tirannie, wat veral teen hom gemik was, weerstand te bied nie.

Dit is duidelik dat gebeurtenisse soos hierdie vry algemeen in die lewe van die ouers voorgekom het, veral op 'n tydstip in hul vorming as kinders toe hulle juis die ondersteuning van ouers spesifiek nodig gehad het.

(f) Opvoeding van die kinders

Hierdie ondersoek het aan die lig gebring dat slegs in vyf gesinne geen sprake was van mishandeling of verwaarloosing van kinders nie. By die orige vyf-en-twintig gesinne was daar in dertien gevalle definitiewe bewyse van mishandeling van kinders deur vaders en in een gesin van die kant van die moeder. In elf gesinne was beide ouers betrokke in een of

ander vorm van verwaarlosing of selfs mishandeling van kinders.

Teen hierdie agtergrond gesien is dit nie verbasend dat tien gesinne met probleme van onbeheerbare kinders te kampe het nie. In die betrokke tien gesinne toon twee-en-twintig kinders neigings tot onbeheerbaarheid.

In die afdeling oor siektetoestande in hierdie gesinne is die rol van ondervoeding reeds bespreek, wat daarop dui dat die ouers, selfs wat die fisiese versorging van hul betref, faal.

Uit onderhoude wat met ouers gevoer is in verband met die opvoedingstaak, het dit geblyk dat, met die uitsondering van drie gesinne, die ouers nie oor die vermoë beskik om die kinders leiding te gee en waar nodig dissiplinêre en tugmaatreëls toe te pas nie. Die ouers beklemtoon blote fisiese versorging en sien hul taak nie veel wyer as dit nie. Die volgende voorbeeld illustreer die houding duidelik.

Gesin 19

Die moeder verlaat die vader as gevolg van herhaalde onenigheid. Aangesien beide as gevolg hiervan nie instaat is om die versorging van die vyf kinders waar te neem nie, word hulle deur middel van privaat reëlins in die sorg van die paterne grootmoeder geplaas. Beide ouers knoop weer buite-egtelike verhoudings aan. Aangesien hul omstandighede na 'n jaar verbeter, ontstaan 'n geskil aangaande die toekomstige versorging van die kinders. Verskeie gesamentlike onderhoude word met die ouers gevoer met betrekking tot die toekomstige versorging van die kinders. Tydens die onderhoude verklaar die moeder: „Die 'Welfare' kan maar by my huis kom kyk. Ek het kaste vol klere en die kinders eet elke dag genoeg. As hulle by jou is kry hulle nie soos hulle gewoond is nie.” Hierop bring die vader onlangse kwitansies van klererekeninge te voorskyn en ontken dat hulle by hom enige gebrek ly. Hierdie onderhoud vind op 'n stadium plaas nadat die kinders soms tot vierkeer in een week van die een ouer na die ander verskuif is.

Verwysings deur die proefbeampte na die vereistes van geestelike versorging soos individuele aandag, liefde, aanmoediging en sekuriteit maak geen indruk op die ouers nie. Dit blyk ook dat die onenigheid aangaande die versorging van die kinders veel eerder 'n saak van persoonlike prestige, as van daadwerklike belangstelling in hulle is.

Ongeveer 'n derde van die ouers het formele opvoeding as belangrik beklemtoon en hul kinders aangemoedig om gereeld skool by te woon.

Uit die dertig gesinne het slegs 42 kinders skool bygewoon, alhoewel

daar 97 kinders van skoolgaande ouderdom in die gesinne was. Sover bekend het tien kinders uit die skoolgaande groep hulle skuldig gemaak aan stokkiesdraaiery.

Stokkiesdraaiery geskied dikwels as gevolg van die feit dat die ouers kinders tuis hou om huishoudelike take te verrig. Klaarblyklik besef die ouers nie in welke mate die kinders se skoolvordering hierdeur gestrem word nie.

Vroeë skoolverlating wat redelik algemeen onder die gesinne voorkom, geskied gewoonlik met goedkeuring en op aandrang van die ouers, wat in die kind n addisionele bron van inkomste sien. Die kinders is dikwels op hierdie stadium nog nie geskik vir die opearbeidsmark nie, met die gevolg dat hulle onproduktief tuis bly.

(g) Eksterne sosiale verhoudings

Kontak met familieleden. Die gesinne wat by hierdie ondersoek ingesluit is het nie alleenlik alle kontak met die gemeenskap verloor nie, maar het ook in n groot mate bande met familie verbreek. By slegs tien gesinne het nog sporadiese kontak met familie voorgekom, hoofsaaklik wanneer die gesinne hulp nodig gehad het. Die ouers deel mee dat hulle gereeld voor hul moeder oorlede is, kontak gehad het met broers en susters, maar dat dit geleidelik na haar dood verflou het.

Tien van die vaders kom uit gebroke gesinne of het by blankes, of in inrigtings opgegroeï sodat hulle min kontak met familie gehad het. Nege van die moeders het in soortgelyke omstandighede opgegroeï.

Alhoewel die ouers aan moederskant by tien gesinne in die verlede n belangrike rol gespeel het deur die versorging van buite-egtelike kinders en as bron van hulp tydens ander krisisse in die gesinslewe, is daar selfs in hierdie gevalle min sprake van hegte familiebande. Die volgende dien as voorbeeld:

Gesin 17

Die 37-jarige moeder lê gereeld besoeke af by haar ouers wat in die omgewing woon. Die verhouding tussen haar en haar ouers is nogtans swak en loop dikwels op struweling uit. Sy stel dit self dat sy

verbitterd teenoor hulle voel, omdat sy as kind deur hulle verwerp is en grotendeels deur haar grootouers versorg is. Sy vervolg: „Nadat ek begin werk het, het hulle my weer raak gesien. Toe was ek weer goed genoeg vir hulle huis. Ek het terug gegaan en lank daar gebly. My oudste twee is altwee by my ma in die huis gebore. Sy het na hulle gekyk as ek werk en ek het al my geld vir hulle gegee. Dit het my baie gehelp en hulle help ons nou nog, maar ek wil niks van hulle hê nie. Al wat my ma kan doen is om my man sleg te maak en daarvoor sal ek nie stil bly nie...”

By vyf van hierdie gesinne was kroniese afhanklikheid n belangrike faktor in die verswakking van familiebande, aangesien die gesin nie kon vergoed het vir finansiële hulp wat deur familie verleen is nie.

By hierdie gesinne is slegs hulp van familie aan moederskant in die vorm van voedsel, kleding of finansiële steun aangebied, terwyl geen hulp van familie van vaderskant ontvang is nie. Die meerderheid van die ouers verklaar dan ook dat hulle niks met familie te doen wil hê, indien dit nie absoluut noodsaaklik is nie. Volgens hulle gee dit die familie reg tot onnodige inmenging en verwyte.

Kontak met bure. Die gesinne het selde kontak gemaak met bure en leef soos vreemdelinge in hul eie omgewing. Hierdie houding spruit hoofsaaklik uit negatiewe ervarings met bure in die verlede soos uit hul mededelings afgelei kan word. Hulle verlang geen toenadering nie, hoe goed bedoel dit ook mag wees. Selfs die paar gesinne wat wel kontak met bure het, vrees vir inmenging in hul huishoudelike sake, met die gevolg dat hulle geen openhartige vriendskapsverhouding kan aangaan nie.

Gesin 6

Die moeder deel mee dat haar bure nog niks anders as moeilikheid veroorsaak het nie. „Hulle het my by die 'Welfare' en die 'office' (behuisingskantoor) gaan swart smeer en dan wil hulle glo help. Ek weet nie waar suig hulle al die stories uit nie, maar ek en die kinders weet niks van sulke dinge nie. Dis net deur sulke dinge dat die polisie alewig op my deur lê.” Sy verwerp alle bure aangesien hulle „spioeneer op alles wat ek doen.”

Vyf gesinne uit hierdie groep was in voortdurende struweling met bure gewikkel en veroorsaak probleme vir behuisingsowerhede weens die versteuring van rus en orde. Agttien gesinne woon in isolasie en

weet meestal nie eers wie langs hulle woon nie. Volgens onderhoude wat met enkele bure gevoer is blyk dit dat hierdie gesinne as sulks deur hulle aanvaar word en gevolglik word min aandag aan hulle bestee.

Die isolasie spruit nie alleenlik uit die houding van die gesin nie maar word dikwels met 'n soortgelyke houding aan die kant van bure beantwoord. Een buurvrou deel mee dat hulle nie langer aan die eise van die gesin (Gesin 4) kan voldoen nie. Sy som die posisie as volg op:

"Ek wil niks met hulle te doen hê nie. Ek en my man en baie ander mense wou al help, maar die tale wat hulle mens sê. Ek gaan my nie langer laat 'insult' nie. As hulle nou wil honger ly dan is dit nou hulle saak. Ek sal net oor die draad staan en kyk."

Kontak met vriende

Vriendskapsverhoudings van die ouers en kinders is hoofsaaklik tot die werksituasie beperk. Agttien vaders het verklaar dat hulle wel af en toe besoeke van vriende tuis ontvang, hoofsaaklik tydens naweke. Volgens mededelings blyk dit dat die misbruik van drank 'n belangrike rol in die vriendskapsverhoudings van die vader speel, aangesien dit niks anders as blote drinkpartytjies is nie. Meeste van die moeders keur dan ook besoeke van vriende by haar aan huis af.

Gesin 24

Die vader verklaar: "Dis mos lekker om saam met jou vriende te sit en te gesels. As hulle 'n doppie wil drink, dan drink ek saam. Dis mos nie verkeerd nie. Ons kan niks anders doen nie. Ek weet nie hoekom my vrou altyd so moet moleste maak nie. My vriende kom nie meer hier by my nie en dis net haar skuld. Hulle sê almal sy lyk half mal."

Vriendskapsverhoudings is sporadies van aard samehangend met die onstabiele werkrekord en mobiliteit van die gesin. Dit is egter duidelik dat veral die vaders maklik by ander vriendskapsgroepe van dieselfde aard aansluit, waar die patroon van drankgebruik voortgesit word.

Ongeveer vier van die vaders beskik oor geen vriende nie en bly hoofsaaklik tuis.

Kontak met instellings in die gemeenskap

(i) Gesondheidsinstellings. Uit die ondersoek blyk dit dat hierdie gesinne oor die algemeen gereeld kontak hou met klinieke en hospitale. Gegewens dui daarop dat hierdie houding spruit uit vrees vir sekere siektetoestande soos tuberkulose. Die meerderheid van die ouers besef klaarblyklik dat vroeë diagnosering, behandeling aansienlik vergemaklik.

(ii) Godsdienstige organisasies. Deelname aan godsdienstige organisasies is by hierdie gesinne beperk. Slegs vyf gesinne woon gereeld eredienste by en stuur hul kinders na die Sondagsskool. Agt-en-twintig gesinne behoort egter in naam aan kerklike organisasies. In die meeste gevalle word slegs van die dienste van 'n kerk gebruik gemaak ten tye van dood. 'n Ware godsdienssin wat 'n invloed uitoefen oor die hele gesinslewe is slegs by drie gesinne gevind.

(h) Kontak met die gereg

(i) Volwasse oortreders. In twintig gesinne was ten minste een van die ouers in botsing met die gereg. Hierdie persentasie mag selfs hoër wees, aangesien betroubare gegewens nie oor al die gesinne beskikbaar was nie. Dit is nietemin duidelik dat botsing met die gereg onder hierdie gesinne groot afmetings aanneem. Uit die totaal van twintig gesinne waar ouers wel in botsing was met die gereg het negentien vaders en agt moeders in die hof verskyn. Tabel nr. 7 toon die aard en omvang van hierdie oortredings aan.

TABEL 7Die aard en omvang van volwasse oortreding

Aantal Veroordelings	Dronkenskap	Huisbraak/ Diefstal	Aanranding	Nie-onderhoud	Totaal
Een	12	6	4	6	28
Twee	4	-	2	4	11
Drie	2	2	2	3	9
Vier of meer	1	2	1	-	3
TOTAAL	19	10	9	13	51

Die rol wat misdaad in die gesinslewe speel kan nie ontken word nie, veral as in aanmerking geneem word dat in sewe gesinne beide ouers in kontak met die gereg was. Dit is duidelik dat by ten minste twee derdes van die gesinne sosiaal aanvaarbare gedragskodes totaal ontbreek het. Tydens die ondersoek was twee vaders in die gevangenis om vonnis van langer as drie jaar uit te dien. Mededelings van die ouers het aan die lig gebring dat twaalf manlike volwassenes uit ses gesinne en ses vroulike persone uit vyf gesinne reeds op een of ander stadium gevangenisstraf uitgedien het.

Drie vaders is tydens die ondersoek in rehabilitasiesentrums opgeneem, terwyl drie ander by vorige geleenthede soortgelyke behandeling ondergaan het.

(ii) Jeugmisdaad. Tabel nr. 8 toon die omvang van jeugmisdaad in hierdie gesinne aan.

TABEL 8

Die aard en omvang van jeugmisdaad

Aantal veroordelings	Aantal kinders wat verskyn het op aanklagte		
	Huisbraak/Diefstal	Aanranding	Totaal
Een	8	4	12
Twee	14	5	19
Drie	2	1	3
Vier of meer	1	-	1
TOTAAL	25	10	35

In sewe gesinne was n totaal van sestien kinders in botsing met die gereg. Die ouderdomme van hierdie kinders wissel tussen nege en sestien jaar. In die dertig gesinne was n totaal van nege-en-veertig kinders tussen die ouderdom nege en sestien jaar, wat beteken dat ongeveer een derde van die kinders een of ander stadium in botsing met die gereg was.

Tydens die ondersoek het een seun en een dogter uit die gesinne behandeling in n verbeteringskool ontvang. Vier seuns en drie dogters uit ses gesinne was reeds met vergunning vrygelaat onder toesig van

die proefbeampte.

(iii) Kinderhof. Vyftien gesinne uit hierdie groep was by kinderhofverrigtinge betrokke, waardeur twee-en-veertig kinders geraak is. Tabel nr. 9 dui aan op welke wyse met hierdie kinders gehandel is.

TABEL 9

Behandeling van kinders betrokke by Kinderhofverrigtinge

Tipe behandeling	Aantal kinders betrokke	Aantal gesinne
Pleegsorg	20	8
Teruggeplaas in die sorg van ouers	18	4
Kinderhuis	3	2
Nywerheidskool	1	1
TOTAAL	42	15

In n verdere vyf gesinne was kinderhofverrigtinge hangende, nadat die gesinne reeds n geruime tyd behandeling ontvang het en geen aanduidings bestaan het dat hulle positief op behandeling reageer nie.

SAMEVATTING

In vergelyking met die bevindinge van navorsers (bespreek in Hoofstuk II) blyk hierdie dertig gesinne nie veel te verskil wat karakteristieke eienskappe betref nie.

1. Bevindinge in ooreenstemming met resultate van buitelandse navorsing

Volgens die klassifikasie van Voiland en Buell ¹⁾ kan hierdie gesinne in drie hoofgroepe ingedeel word, naamlik (a) die ontoereikende gesin; (b) die ego-sentriese gesin; en (c) die asosiale gesin.

Die karakteristieke eienskappe van hierdie dertig gesinne stem met hierdie bevindinge ooreen.

(a) Die Ontoereikende gesin

Ongeveer elf gesinne ondervind probleme van so n aard dat hulle

1) Voiland, A. & Buell, B.: A Classification of Disordered Family Types. Social Work, Oktober 1961, Vol. 6. nr. 4, pp. 3 - 11

nie sonder hulp van buite kan funksioneer nie. Hulle is voortdurend afhanklik van ondersteuning en aanmoediging van ander en slaag nie daarin om hul probleme as gesin die hoof te bied nie. Hulle toon anti-sosiale neigings en is voortdurend in botsing met gesag. Op grond van hierdie eienskap is dit vir die gemeenskap onmoontlik om die gesinne aan hul eie lot oor te laat.

(b) Die ego-sentriese gesin

Ses gesinne toon eienskappe wat volgens Voiland en Buell karakteristiek van hierdie groep is. Hulle strewende net in hul eie belang en wil nie in enige emosionele verhouding betrokke raak nie. Hulle het 'n berekenende houding ten opsigte van hulp wat aangebied word en is slegs bereid om dit te aanvaar indien dit finansiële voordeel inhoud.

(c) Die asosiale gesin

Dertien gesinne uit die monster kan onder hierdie groep ingedeel word. Hulle leef geïsoleerd van die samelewing en maak moeilik kontak met instellings in die gemeenskap. Hulle is nie instaat om betekenisvolle vriendskapsverhoudings aan te knoop nie en het selfs alle bande met naasbestaendes en familie verbreek. Hulle bied weerstand teen alle hulp wat van buite aangebied word. Die ouers is in 'n groot mate emosioneel onvolwasse en nie instaat om aan die eise van 'n huweliksverhouding of die opvoeding van kinders te voldoen nie.

Ook die volgende karakteristieke eienskappe is hoofsaaklik in ooreenstemming met die bevindinge van ander navorsers.

- (a) Die gesinne het te kampe met 'n meervoudigheid van probleme wat hulle die nodige perspektief ontnem sodat hulle nie instaat is om vooruit te beplan nie.
- (b) Daar is 'n beduidende samehang tussen mislukte rol-funksionering binne gesinsverband en maatskaplike funksionering buite die gesin.
- (c) Die probleme van die gesinne is kronies van aard. Dit is bekend dat tien van die gesinne reeds vir twee of meer geslagte aandag van maatskaplike werk

instellings ontvang. Hierdie gesinne het in 'n groot mate gewoond geword aan hulp dat hulle nie hiersonder kan funksioneer nie.

- (d) Die gesinne vorm geen hegte eenheid nie. In een derde van die gesinne het dit geblyk dat ouers self uit ont-wrigte gesinne kom, waar hulle nie die geleentheid gehad het om ondervinding van betekenisvolle menslike verhoudings op te doen nie.
- (e) By twee-derdes van die gesinne was een of beide ouers in botsing met die gereg, terwyl sestien kinders uit sewe gesinne skuldig bevind is vanweë 'n kriminele oortreding. Hierdie lewenswyse is in die meeste gevalle die enigste aanvaarde gedrag waarvan die ouers bewus is, gevolglik is dit vir die gemeenskap noodsaaklik om die verantwoordelikheid vir hulle te aanvaar.
- (f) Die gesinne vertoon 'n hoë mobiliteit en verander gedurig van woonplek. Hulle lewenswyse maak dit dikwels vir behuisingsowerhede onmoontlik om hulle te huisves.
- (g) Die gesondheidstoestand van die ouers en veral dié van die moeders in hierdie gesinne is sorgwekkend.

2. Bevindinge verskillend van buitelandse navorsing

Basies toon die bevindinge in hierdie ondersoek nie groot verskille met die van buitelandse navorsers nie.

Wat die volgende aspekte betref kan egter graad verskille aangedui word.

- (a) Die gesinne toon min openlike weerstand en aanvaar oor die algemeen geredelik hulp. Slegs by een van die gesinne het die ondersoeker met openlike weerstand te kampe gehad. Weerstand kom tot uiting in die vorm van afweermeganismes soos projeksie, ontkenning en terugtrekking. Wat hulle houding betref, staan die gesinne passief ten opsigte van hul probleme. Te oordeel hieraan lyk dit of die probleem hulle nie raak nie. Twintig gesinne het die indruk

probeer skeep dat hulle van geen probleme bewus is nie en dat hulle self heeltemal instaat is om n krisis die hoof te bied.

(b) Aangesien nie een van hierdie dertig gesinne self om hulp aansoek gedoen het nie, is oorspronklik aanvaar dat dit die gevolg van weerstand is en dat die gesinne nie hulp wil ontvang nie. Die ondersoek het aan die lig gebring dat twaalf van die gesinne nie hulp gevra het nie, omdat hulle óf onkundig was aangaande die funksionering daarvan óf glad nie bewus was van die bestaande dienste nie.

(c) Min inligting is uit buitelandse navorsingsprojekte verkry aangaande die rol wat ander inwoners in die lewe van die gesinne speel. Ongeveer die helfte van die gesinne in hierdie ondersoek het ander inwoners gehuisves en erken self dat dit aansienlike probleme geskep het. In baie gevalle het addisionele inwoners aanleiding gegee tot onenigheid in die huwelikslewe, inmenging in die opvoeding van kinders en is ekonomiese probleme vererger deur hulle afhanklikheid.

(d) Buitelandse navorsers het bevind dat hierdie gesinne min gebruik maak van instellings in die gemeenskap vanweë hul wantroue in alle hulp wat van buite aangebied word. Die bevindinge in hierdie ondersoek stem grootliks hiermee ooreen, behalwe in die geval van die gebruikmaking van gesondheidsdienste. Die meerderheid van die gesinne het gereeld kontak met geneeshere en klinieke gehad en was stiptelik in die nakom van afsprake in die verband.

Algemeen gesproke is dit duidelik dat hierdie gesinne wat hul lewenshouding betref, vir die maatskaplike werker n uitdaging bied, wat meer as normale pogings van welsynsorganisasies verg.

HOOFSTUK IVDIE BEHANDELING VAN DIE PROBLEEMGESIN.

Dit is eerstens van belang om daarop te let dat die beroep Maatskaplike Werk, wat die behandeling van die probleemgesin betref, nie alleen met 'n besondere uitdaging te doen het nie, maar dat wel sy besondere verantwoordelikheid is. Die gemeenskap verleen aan die maatskaplike werkers die outoriteit om op grond van hul professionele kennis en vaardigheid 'n helpende hand na hierdie gesinne uit te strek. Maatskaplike werk instellings is trouens die enigste wat spesifiek ingerig is vir die behoeftes van hierdie kliënte, wat nie oor die nodige motivering beskik om die beskikbare gemeenskapsbronne te gebruik nie.

Die maatskaplike werker het die verantwoordelikheid om hierdie mense teen hulleself te beskerm en op te tree in die belang van ouers en kinders wat nie oor die insig beskik om self in te sien welke gevare hulle gedrag vir hulself inhou nie. Verder behou die gemeenskap ook die reg voor om teen die bedreiging en onnodige uitbuiting van sulke gesinne beskerm te word. Die maatskaplike werker het egter ook die plig om die gemeenskap met hierdie gesinne te konfronteer en hulle te aktiveer tot begrip en aanvaarding asook om dienste vir hierdie gesinne beskikbaar te stel. Woodhouse verklaar:-

„The caseworker with the problem family must accept and understand the anxiety created by his clients for the community and its social agencies. Part of his task and that of his own agency is helping the community handle and modify its ambivalent feelings towards the problem family. 1)

Wat metodes van behandeling betref is dit duidelik dat 'n nuwe benadering ten opsigte van die probleem nodig was, aangesien ondervinding in die werk met hierdie gesinne in die verlede bewys gelewer het dat die konvensionele benadering onsuksesvol was. Dienslewering aan dividuele lede van die gesin het nie daarin geslaag om 'n oplossing vir probleme te bied veral ten tye van 'n krisis in die gesinslewe nie.

1) Woodhouse, D.L.: Casework with Problem Families, Case Conference, Junie 1958, Vol. 5, no. 2, p. 39.

Navorsers ²⁾ lê klem on die feit dat die gevallewerk-metode basies is in die behandeling van die probleemgesin. Behandeling verg nie soseer nuwe metodes nie maar veel eerder 'n konformerings van bestaande metodes. Intensiewe gevallewerk met hierdie gesinne bied dan ook die meeste positiewe resultate. Spencer skryf hieroor soos volg:-

"Intensive family centered work, using aggressive and reaching out techniques and focused on improvement in social functioning and focused on improvement in social functioning and relationships both within the family and the community agencies, offers the most promising opportunities for change." ³⁾

Verskeie navorsingsprojekte het verder bewys dat daar 'n groot mate van oorvleueling in die werk ten opsigte van hierdie gesinne bestaan. Verskeie organisasies was betrokke in behandeling terwyl elk op 'n spesifieke lid van die gesin gekonsentreer het. Hierdie kontakte was gewoonlik sporadies van aard en slegs tydens krisistye in die gesinslewe, met die gevolg dat dienslewering fragmentaries was met 'n totale gebrek aan koördinasie. Elke organisasie het die fokus op 'n spesifieke simpton geplaas, sonder inagneming van die agtergrond en aanleidende oorsake met 'n verdere gebrek aan langtermyn behandeling en beplanning. As gevolg van die mislukking met behandeling is hierdie gesinne maklik deur organisasie as „onrehabiliteerbaar” afgeskryf en is aanvaar dat daar niks vir hulle gedoen kan word nie. Dienste is soms oor die bestek van jare aan hierdie gesinne gelewer, sonder aanduidings van enige positiewe veranderings. Haas beweer egter dat,

„...many clients or would be clients were failing to respond to services because social workers were failing to present the service or themselves in the most effective way...” ⁴⁾

Verder skryf Geismar in die verband:

„It is not the amount of drugs so much as it is using them appropriately and in proper combination that restores the patient to health.” ⁵⁾

-
- 2) Haas, W.: Reaching Out - A Dynamic Concept in Casework, Social Work, Julie 1959, Vol. 4, No. 3, p. 41.
 - 3) Spencer, J.C.: Soos aangehaal deur Schlesinger, B.: The Multi-Problem Family: A Review and Annotated Bibliography, Toronto, University of Toronto Press, 1963, p.
 - 4) Haas, W.: op cit. p. 41.
 - 5) Geismar, L.L.: Three levels of Treatment for the Multi-Problem Family, Social Casework, Maart 1961, Vol. XLII, No. 3, p. 127.

Die meeste navorsers beklemtoon dan ook dat intensiewe gevallewerk die aangewese metode vir die behandeling van hierdie gesinne is. Haas stel dit so:

"Although at first there was a tendency to look for a special approach to the involuntarily referred community client, it was soon discovered through re-examination of casework method and through the process of reaching out to clients that Youth Board social workers were in fact confirming rather than contradicting basic casework concepts, and that they were gaining from favourable client response additional conviction about the effectiveness of a casework service positively offered." 6)

Vervolgens word stil gestaan by die bespreking van intensiewe gevallewerk.

A. Intensiewe Gevallewerk.

In die verlede is aanvaar dat behandeling slegs positiewe resultate kan hê indien die gesin of kliënt gewillig is om hulp te vra, te aanvaar en te gebruik. Die algemene instelling en agtergrond van die probleemgesin is egter van so 'n aard dat hierdie bereidwilligheid juis een van die belangrikste tekortkominge by hulle is. Hierdie gesinne het reeds in 'n groot mate aangepas by 'n sekere lewenspatroon, sodat hulle geen verandering begeer nie en weerstand bied teen hulp wat van buite aangebied word. Hierdie weerstand is egter nie so diepliggend as wat aanvanklik aanvaar is nie. Volgens die bevindings van verskeie navorsers is dit hoofsaaklik gegrond op 'n wanindruk in verband met die bedoelings van die maatskaplike werker, vrees vir wat behandeling mag inhou en wantroue as gevolg van negatiewe ervarings met maatskaplike werk instellings in die verlede.

Voordat daar egter van behandeling en spesifiek van die opbou van 'n konstruktiewe verhouding tussen die maatskaplike werker en kliënt sprake kan wees, sal hierdie houding en siening van die kliënt eers gewysig moet word. Dit is duidelik dat die basiese beginsels van die gevallewerk metode steeds hier ter sprake kom, om die nodige verandering in die instelling van die kliënt te weeg te bring. Dit

6) Haas, W.: op. cit. p. 41

is juis beginsels soos aanvaarding, ondersteuning en nie-veroordeling waaraan hierdie gesinne so n behoefte het, aangesien hulle in die kontak met die breër samelewing geen ervaring hiervan gehad het nie.

Die spesifieke benadering sal vervolgens onder die volgende hoofde bespreek word:

- (a) Kontakname met die gesin.
- (b) Onderhoudsvoering met die probleemgesin.
- (c) Die begrip „Reaching Out“.
- (d) Die Maatskaplike Werker -kliënt verhouding.
- (e) Evaluasie, beplanning en afsluiting.

(a) Kontakname met die gesin.

Wat die gevallewerkm Metodiek betref word die hoofklem deur navorsers gelê op gesinsgesentreerde behandeling. Die gesin moet as eenheid gesien en behandel word teen die agtergrond van sy spesifieke sosiale milieu. Die behoeftes en probleme van individuele gesinslede is nie los te maak van die gesinslewe nie, daar sulke probleme sy invloed oor die hele gesin laat geld.

As kritiek word juis genoem dat behandeling in die verlede hoofsaaklik toegespits was op simptome van desorganisasie en op individuele gesinslede, terwyl die onderlinge verband tussen sulke probleme oor die hoof gesien is. Omdat gebrek aan gesinsolidariteit so n belangrike leemte by hierdie gesinne is, is gesinsgerigte behandeling destemeer belangrik. Schlesinger ⁷⁾ beklemtoon hierdie gedagte as volg:

„.....family solidarity was found to be the most significant factor in growth. If such solidarity can be strengthened, the prospects for change are greater. Lack of identity and self-esteem are common problems, and if the family can be helped to agree on a small goals, the individual members may derive ego support from the rest of the group and a sense of solidarity and identity may be gained through a joint effort...”

Dit blyk dus duidelik dat behandeling die gesin as geheel moet bereik. Die werkers van die St. Paul projek het gevind dat dit veral

7) Schlesinger, B.: op. cit. p. 34

van belang is om die vaders te betrek, aangesien „.... veel schade veroorsaakt werd doordat de vaders in feite buite de pogingen tot behandeling gelaten worden..." 8) Baie van die mislukkings in die verlede wat behandeling betref kan waarskynlik toegeskryf word aan die feit dat die vader n relatief geringe aandeel aan die behandelingsproses gehad het.

In die beginfase van kontak met hierdie gesinne is die belangrike dat nie te veel aandag op die kinders toegespits moet word ten koste van die ouers nie, al sou daar ook sprake wees van wesenlike gevaar vir die kinders. In n terugblik oor hul navorsing skryf die werkers van die St. Paul-projek soos volg hieroor:

„....wij hebben gezien dat wij dikwels de indruk gegeven hebben dat onze grootste zorg vooral de kinderen betrof.... Dit maakt echter de kloof tussen de ouers en ons groter..." 9)

Om van hierdie gesinsgerigte behandeling n sukses te maak sal besondere vaardigheid in die voer van onderhoude met individuele gesinslede, die ouers gesamentlik en die gesin as geheel n belangrike hulpmiddel wees.

Vervolgens word by hierdie aspek stilgestaan.

(b) Onderhoudsvoering met probleemgesinne.

Tydens die eerste onderhoud is dit van belang dat die doel van die kontak eenvoudig, duidelik en op die punt af aan die gesin gestel moet word. In die verlede is aanvaar dat so n benadering slegs die weerstand van die gesin teen behandeling sal vergroot, aangesien dit soms veroordelend mag klink en die kliënt in n swak lig stel. Intendeel is egter bevind dat n eerlike, openhartige formulering van die rede van kontak die doel dien om oormatige vrees by die kliënt te verwyder deurdat hulle daardeur meer sekerheid omtrent die bedoelings van die werker kry.

Dit is voorts belangrik dat die maatskaplike werker na positiewe

8) Kamphuis, M.: Het Avontuur in St. Paul, N. Samson nv. Alphen aan den Rijn, 1963, p. 27

9) Kamphuis, M.: op. cit. p. 27. Kursivering deur Kamphuis.

elemente in die gesinslewe sal soek en dit in die teenwoordigheid van die gesin sal beklemtoon. By vele probleemgesinne vind so n opeenhoping van probleme plaas dat hulle geen perspektief oor die lewe het nie en gevolglik vertrou in hulself verloor. Die maatskaplike werker het die geleentheid om hierdie perspektief te herstel deur hulle eerstens te wys op die positiewe element waarop gebou kan word. Die gesinne is reeds oorbewus van die negatiewe aspekte wat hul funksionering as gesin belemmer, maar het die behoefte om die positiewe en hoopvolle elemente te hoor, wat as motivering kan dien en die nodige emosionele energie sal verskaf in beplanning vir die toekoms. Aangaande die aankweek van hierdie motivering by gesinne skryf die werkers van die St. Paul-projek:

"....het kan dus ontstaan wanneer de maatschappelijk werker uiteraars deskundig de situatie en de feiten hanteert en met voldoende warmte, met het gezin zich inzetten kan-, heeft het een terugwerkende kracht op de actuele situatie, met andere woorden de cliënt kan gemotiveerd raken vanuit zijn voorstelling van een mogelijk betere toekomst...." 10)

Dit is verder noodsaaklik om saam met die gesin te besin wat die mees aktuele probleme is wat eerstens aandag behoort te geniet. Hierna kan die kragte in werking gestel word om n verandering te weeg te bring. Die probleemgesin het n behoefte daaraan om te voel dat hulle werklik gehelp word deur die hulp wat die maatskaplike werker aanbied, daarom is die lewering van praktiese, tasbare dienste, veral in die beginfase, van wesenlike belang. Hierdie tipe dienslewering toon aan die gesin dat die werker nie net belangstelling uitspreek nie, maar wel daadwerklik iets doen. In hierdie tipe dienslewering word die grondslag vir verdere kommunikasie gelê.

In gesinsgerigte behandeling is die voer van onderhoude en veral meervoudige onderhoude, die belangrikste middel van kommunikasie. Meervoudige onderhoude moet egter met versigtigheid aangewend word afhangende van die gesin se gereedheid hiervoor. Die doel van hierdie tipe onderhoude is hoofsaaklik daarop gemik om die kliënt effektiewer metodes van kommunikasie aan te leer deur hulle begrip en insig in

10) Kamphuis, M.: Nieuwe wegen in het werk met Probleem-gezinnen. N. Samson nv. Alphen aan den Rijn, 1963, p. 37.

hul eie interpersoonlike verhoudings te bied. Hierdeur kan die gesin ook aanleer om gesamentlik verantwoordelikheid vir korttermyn doelstellings te aanvaar. Verder bied die onderhoude die gesin 'n model vir eie onderlinge besprekings in afwesigheid van die maatskaplike werker.

Meervoudige onderhoude moet egter vermy word indien:

- (a) Een lid van die gesin teen die ander ondersteuning soek in die onderhoudsituasie.
- (b) Die konflik in die gesinslewe voortspruit uit spesifieke persoonlikheidsprobleme van 'n individuele gesinslid.
- (c) Die kliënt probleme ondervind in sy interpersoonlike verhoudings met ander lede van die gesin. 11)

Hieruit volg dat die werker afgesien van ervaring in die voer van die onderhoude met meer as een lid van 'n gesin, hy ook deeglik kennis sal dra van interpersoonlike verhoudings en rolfunksionering binne gesinsverband.

(c) Die begrip „Reaching Out“.

Uit die beskikbare literatuur blyk dit foutief te wees om sonder meer te aanvaar dat persone wat nie self om hulp aansoek doen nie, of andersins nie geïnteresseerd is in hulp wat aangebied word nie, se kanse tot rehabilitasie gering is. Maatskaplike werkers sal moet aanvaar dat daar sekere persone en gesinne is wat eers reaksie sal toon nadat meer as normale pogings aangewend is om hulle te bereik. In die verband dan skryf Haas soos volg:

„It was found that often the client who was not responding to sincerely written offers of help was unable to come to the office rather than unwilling, that he did not understand the service being offered and therefore did not know what he was making a decision about when he failed to respond to the offer of casework.“ 12)

Hierdie kliënte maak heel dikwels nie gebruik van die hulp van welsynorganisasies nie omdat hulle negatiewe ervarings met sodanige instansies in die verlede gehad het, of omdat die aangebode hulp die kliënt nie bevredig het nie. Navorsers het bevind dat hulp gewoonlik

11) Scherz, F.H.: Multiple-Client Interviewing : Treatment Implications. Social Casework, April 1962, Vol. 43, nr. 3, p. 122.

12) Haas, W.: op. cit. p. 41.

van so 'n sporadiese aard was dat dit nie aan die behoeftes van hierdie kliënte kan voldoen nie. Dit is dus noodsaaklik dat spesiale pogings aangewend sal word om hierdie sogenaamde „onwillige kliënte te bereik. Hierdie gesinne het gewoonlik op grond van die houding van die gemeenskap 'n negatiewe siening van hulleself en geen geloof in hul eie vermoë tot verandering nie. Om hierdie rede stel hulle nie belang in hulp wat van buite aangebied word nie en moet die maatskaplike werker na hulle uitreik. Navorsing het verder bewys dat maatskaplike werkers eers betekenisvolle kontak met hierdie gesinne gemaak het nadat hulle weggedoen het met die tradisionele benaderingswyse. So 'n besondere poging van die kant van die maatskaplike werker gee die gesin dan ook die eerste ervaring van 'n gevoel van eie waarde en dat daar wel nog persone is wat daadwerklike belangstelling in hulle toon.

Hierdie benadering vereis dat die gesinne intensief gekontak sal word, al sou dit blyk dat hulle geen belang daarby het nie en niks van hulle kant doen om kontak te bewerkstellig nie. Werkers sal ook moet aanvaar dat hierdie 'n tydsame proses is waarin nie gou reaksie van die kant van die kliënt verwag kan word nie. Dit kan soms selfs 'n geruime tyd duur voordat die maatskaplike werker toegelaat word om 'n onderhoud te voer. Dit word voorts beklemtoon dat die verlening van praktiese diens die maatskaplike werker tot groot hulp kan wees by kontak, soos reeds voorheen bespreek. Die werkers van die St. Paul-projek skryf hieroor as volg:

„In bepaalde opzichten hebben wij onze, „nuttigheidswaarde" te bewijzen. Als het gezin ziet dat wij iets kunnen doen behalve praten, als het een directe demonstratie van ons helpen krijgt, zal het ons ook t.a.v. andere dingen die onze aandacht behoeve, vertrouwen..." 13)

Haas 14) beklemtoon dat die tegniek „reaching out" veel meer insluit. Hy skryf die volgende hieroor:

„There are some who mistakenly define reaching out only in literal terms of making home visits or associate reaching

13) Kamphuis, M.: Het Avontuur in St. Paul. N. Samsan nv., Alphen aan den Rijn, 1963, p. 32.

14) Haas, W.: op. cit. p. 44.

out with aggressive activity by the caseworker to impose service where it is not wanted. Reaching out is neither a physical act nor a technique. It is a frame of mind, a psychological readiness, a determination of the social worker to find a way to help the client whether the means is physical, psychological, social or some combination."

Alhoewel hierdie n relatief „nuwe" benadering in die gevallewerk-metode is, maak dit ook deel uit van die generiese basis van hierdie metode, soos Haas soos volg verduidelik:

"It is the dynamic importance of the personal equation and the positive feelings generated in relationship that gives the principle of reaching out its generic basis in casework. Whether we are serving the voluntary or involuntary client, the principle remains the same...." 15)

As kritiek teen hierdie beginsels word dikwels genoem dat dit toegepas word ten koste van die selfbeskikkingsreg van die kliënt. Haas 16) weerlê hierdie bewering en skryf:

"Social workers can broaden the meaning and application of the principle of selfdetermination. Troubled individuals have a right to know of the therapeutic possibilities of a professional service. By reaching out the social worker demonstrates these principles and his active interest then becomes a vital communication in the development of a meaningful casework relationship..."

(d) Die Maatskaplike Werker - Kliënt verhouding.

Basies in die behandeling van die probleemgesin is die opbou van n positiewe, betekenisvolle verhouding tussen die maatskaplike werker en die gesin. By die probleemgesin verg hierdie verhouding egter veel meer van die maatskaplike werker as gevolg van die emosionele onvolwassenheid van die ouers en hul antagonistiese houding teenoor die samelewing. Wat die opbou van so n konstruktiewe verhouding betref, som Wiltze dit bondig op onder die begrip „parenting". Hierdie begrip dui dan ook die wesenlike aard van die rol van die maatskaplike werker aan, aangesien die behandelingsproses by die probleemgesin neerkom op n langdurige leerproses, n proses van hernude sosialisering. Wiltze sluit die volgende onder die begrip „parenting" in:

15) Haas, W.: op. cit. p. 44.

16) Ibid: p. 45.

(1) "...to give consistent warmth of feeling and concern for each person in other words to love; (2) to offer oneself as an ego ideal; (3) to teach by precept and example; (4) to supervise and set limits; and (5) to join actively with the family in seeking improvement of the family's welfare, its social status, and opportunities for its members to exploit their talents toward the same end." 17)

Die maatskaplike werker moet dan ook hierdie rol aanvaar om as "ouer" vir hierdie kliënte op te tree. Die werker moet leiding gee en die ideaal stel waarna die kliënt kan strewe. Ewe-eens behels dit ook die rol van outoriteit. Die maatskaplike werker sal beperkings en eise stel asook verwagtings van die kliënt koester. Hierdie tipe verhouding moet 'n integrale deel van behandeling uitmaak alvorens positiewe resultate verwag kan word.

Navorsers lê klem op die feit dat maatskaplike werkers 'n identiteit van hul eie in die oë van die kliënt moet ontwikkel. Deur 'n simpatieke begrip van die gesin se spesifieke probleme moet hierdie kliënte 'n ervaring gebied word wat alle negatiewe ervarings van die verlede oorbrug. Woodhouse stel dit so:

"Whatever the content of the interview and however prolonged the phase of establishing the relationship, this is a point at which the caseworker begins to convey to the client the sort of person he, the caseworker, really is. From the beginning he shows himself to be a warm and non-judgemental person, one who is not afraid of assuming responsibility or of acting with authority but only in order to serve the clients interests and not his own; above all, one who will remain unchanged whatever the client may do or say. At this point the worker begins the task of establishing an identity of his own in the client's eyes, one who can in time at least, be separated from "them" or "the welfare" or whatever the stereotype may be." 18)

Behandeling van probleemgesinne het dikwels in die verlede misluk juis omdat die werker nie hierdie insig gehad het nie en heel dikwels te gou resultate verwag het. Dit moet aanvaar word dat die behandeling van hierdie gesinne in besondere tydsame proses is.

Alice Overton lê klem op die feit dat hierdie gesinne 'n weerstand het teen gesag hoofsaaklik as gevolg van 'n wanbegrip en verwarring oor

-
- 17) Wiltze, W.: Soos aangehaal deur Schlesinger B.: op. cit. p. 34.
 18) Woodhouse, D.L.: Casework with Problem Families, Case Conference, June 1958, Vol. 5, No. 2, p. 34.

die rol van die maatskaplike werker.

"These families resent authority. Some of the parents have been in jail and many of the older children in correctional institutions. The younger children frequently are subtly stimulated to 'get even' with authority; the parent engages in constant talk in presence of the children about injustices, such as someone being 'rail roaded' into the reformatory.... Workers from all agencies, public and private, represent authority to these clients; thus, the experience of developing positive feelings for a worker may do much to change the family's attitudes about authority. The worker, in his own person, comes to represent the more positive aspects of authority. As he works with the parents to enhance their status they become more effective in dealing with other agencies; they learn to speak up - with dignity - for their own rights. Activity is directed more toward achieving constructive relationships than toward getting even with or outwitting the official representative of society...." 19)

Aangesien die gesinne n sekere beeld van instellings in die gemeenskap het, beveel Overton die volgende stappe aan om die wanbegrip tussen die gesin en gemeenskap te oorbrug:

- 1) "Giving the family a positive sense of authority through close contact with a worker who treats them with respect.
- 2) Exploring with the family their feelings about authority and the 'why's' of the frictions that have arisen.
- 3) Developing with family members a realization, that they themselves suffer most from striking back in a blindly hostile way.
- 4) Deciding together on more appropriate ways to approach and get on with authority figures." 20)

Dit is veral belangrik dat die maatskaplike werker die tempo van beweging by die behoeftes van hierdie gesinne sal aanpas. Alhoewel die gesin se omstandighede soms ernstig is en daadwerklike bemoeiing van die kant van die werker aangewese blyk en ook deur die gemeenskap verwag word, is dit tog lonend om altyd die aspekte hier bespreek in gedagte te hou. Oorhaastige optrede moet veral ten opsigte van die probleemgesin vermy word.

Hier is dus sprake van twee vorms van gesag, naamlik:

- i) Gesag wat berus op kennis, begrip en vaardigheid met

19) Overton, A.: Serving Families who, 'Don't want help', Social Casework, Julie 1953, Vol XXXIV. No. 7, p. 306.
 20) Overton, A.: op. cit. p. 308.

betrekking tot die menslike problematiek. Hierdie gesag impliseer dat die maatskaplike werker, wat oor sekere kennis beskik, die aangewese persoon is (en ook deur die gemeenskap aangewys is) om mense met probleme te help.

- ii) Statutêre gesag wat uitgeoefen word deur die toepassing van bepaalde wette wat as hulpmiddels deur die gemeenskap beskikbaar gestel word.

Die maatskaplike werker het dus 'n sekere verantwoordelikheid teenoor die gemeenskap en deur die toepassing van die gesag wat die gemeenskap aan hom verleen, kan die verantwoordelikheid tot aksie lei, maar dit impliseer ook dat daar nie ligtelik na statutêre maatreëls gegryp sal word nie. Soms is dit egter nodig om sulke uiterste maatreëls toe te pas, alhoewel daar verskeie nadele hieraan verbonde is, waarvan die belangrikste die versterking van weerstand aan die kant van die kliënt is. Hierdie behandeling onder „dwang” het egter ook die volgende voordele:

- 1) 'n Groot bron van kommer en spanning word hierdeur verwyder (bv. deur die verwydering van kinders) sodat dit die ouers instaat stel om meer realisties te staan teenoor ander aktuele sake.
- 2) Dit speel ook 'n belangrike rol in die motivering van die ouers deurdat hulle beseft dat indien hulle omstandighede sou verbeter, die kinders weer teruggeplaas kan word.
- 3) Die kinders word verder uit die gevaar verwyder waar dit soms tot maande duur om die samewerking van die ouers te kry.
- 4) Dit kan ook dien as skokterapie waardeur Maatskaplike werkers 'n laagtepunt by die gesin verhaas om hulle tot ander insigte te bring en hul samewerking te verkry. Dit moet egter met omsigtigheid aangewend word en slegs dien as laaste alternatief, omdat so 'n stap baie positiewe werk wat reeds oor maande opgebou is, kan afbreek.

(e) Evaluasie, Beplanning en Afsluiting.

Dit is belangrik dat die werker sal kan beoordeel wanneer die gesin sonder verdere hulp kan klaarkom. In die verband beklemtoon die werkers van die St. Paul-projek dat:

„...het gezin en de maatschappelijk werker in een gezamenlijk onderneming betrokke zijn....Dit houdt in dat gezamenlijk inventarisatie en het maken van toekomstplannen niet alleen voor uw verantwoordelijkheid zijn maar een proces inhouden waarin u en het gezin beiden betrokken zijn....” 21)

21) Kamphuis, M.: Het Avontuur in St. Paul. N. Samson nv., Alphen aan den Rijn, 1963, pp. 81 - 82.

Dit is dus noodsaaklik om periodiek, in samewerking met die gesin, die omstandighede te evalueer en om sodoende te bepaal welke vooropgestelde doelstellings reeds bereik is. Dit is van belang dat ons telkens sal bepaal of daar wel vooruitgang was. Die werker sal hierin egter realisties moet wees. Die spesifieke karakteristieke eienskappe van die mense mag nie uit die oog verloor word nie. In die St. Paul-projek is bevind dat

„In onze verwachting van een dramatische verandering hadden wij verschillende vroege tekenen van een positiewe ontwikkeling eenvoudig oversien." 22)

Hierdie klein tekens van verandering wat so maklik deur werkers oor die hoof gesien word maar tog van groot belang is deurdat dit die gesin weer die nodige moed gee om voort te gaan, is volgens die projekwerkers die volgende:

- 1) Die gesin het n veel meer positiewe houding ten opsigte van die maatskaplike werker aangeneem soos bv. blyk uit die nakom van afsprake en die meer openlike bespreking van hul vrese en verwagtings.
- 2) Veranderinge het ingetree by gesinslede self, byvoorbeeld deur te sorg dat die huis skoon is en meer te let op hul persoonlike voorkoms.
- 3) Enkele ouers het die verantwoordelikheid vir bepaalde gesinsprobleme op hulle begin neem en bewys gelewer dat hulle wel ernstige oplossings daarvoor seek.
- 4) In sommige gevalle was daar aanduidings dat die gesin meer konstruktief van hulpbronne in die gemeenskap begin gebruik maak deur te seek na beter behuising of afsprake met gesondheidsklinieke na te kom.
- 5) Vir een of meer kinders is bepaalde planne gemaak en ook ten uitvoer gebring soos die bywoning van vakansiekampe en die Sondagskool.

Dit is dus duidelik dat die werker se norm van verandering aansienlik verskil in die werk met die probleemgesin. Hierdie kliënte het so n algemene agterstand dat beslis minder van hulle verwag kan word. Indien sekere oogmerke egter bereik is of gedeeltelik bereik is, behoort die moontlikheid van afsluiting met die gesin bespreek te word. Geen gesin is absoluut sonder probleme nie, dit is dus onrealisties om met die probleemgesin te strewe na n toestand waar die gesin geen verdere probleme sou ondervind nie.

Van hulle kant sal die gesin ook moet aanvaar dat dienslewering

22) Ibid: p. 82

nie onbeperk kan voortgaan nie. Hulle moet besef dat hulp altyd weer beskikbaar is tensy hulle dit op 'n latere stadium mag nodig kry. In die St. Paul-projek het die gesin dan ook nie langer hulp ontvang as „.... er zodanige veranderingen hadden plaatsgevonden dat de, reden voor contractname niet meer aanwezig was...." 23)

Hierdie werkers het voorts bevind dat die gesinne dikwels 'n stadium bereik waar hulle die begeerte ontwikkel om alleen voort te gaan.

Die proses van afsluiting moet sorgvuldig met die gesin bespreek word en sal ook volledige voorbereiding vereis. Die werker moet die rede vir afsluiting duidelik aan die gesin stel. Dit is noodsaaklik dat eenstemmigheid met hulle hieroor bereik sal word.

Indien die geval op die korrekte wyse afgesluit word sal die gesinslede altyd die vrymoedigheid behou om weer om hulp aansoek te doen indien hulle dit mag nodig kry. Rankin wys op die belangrikheid van hierdie metode en vat dit as volg saam:-

„There is, I think, no doubt that intensive casework is the most appropriate solution for combatting the, vicious circle tendency' and a worker who, over long periods, is able to prevent a bad situation getting worse is making a very useful contribution..." 24)

B. Koördinasie van dienste en reorganisasie van Welsynsbeleid.

Navorsers 25)26) benadruk samewerking tussen welsynsorganisasies onderling en met ander instellings in die gemeenskap met betrekking tot hulpverlening aan die probleemgesin. Dit blyk ook duidelik dat die meerderheid praktiserende maatskaplike werkers bewus is dat sodanige kommunikasie tussen instellings noodsaaklik is, maar dat probleme ondervind word in die toepassing daarvan. As kritiek word dan ook deur verskeie navorsers gewys op die sporadiese aard van behandelingsdienste en die oorvleueling van dienslewering wat in baie gevalle ten opsigte van hierdie gesinne voorkom.

23) Ibid: p. 84

24) Rankin, T.G.: Problem-families, Case Conference, September 1956, Vol. 3, No. 4, p. 99.

25) Overton, A.: Serving Families who „Don't want help", Social Casework, Julie 1953, Vol. 34, No. 7, p. 308.

26) Spencer, J.C.: Soos aangehaal deur Schlesinger, B.: op. cit. pp. 36 - 40.

Aangesien n meervoudigheid van probleme karakteristiek van die probleemgesin is, is dit logies dat die gesin ook aan meer as een organisasie bekend kan wees. In sommige gevalle is dit selfs noodsaaklik omdat sekere organisasies vanweë spesialisasie beter toegerus is vir die behandeling van spesifieke probleme as ander. Wat egter in die verlede met betrekking tot meervoudige hulpverlening aan hierdie gesinne tot nadeel van die werk strek, is die feit dat sodanige hulp aan n gesin op n onbepaalde, ongesistematiseerde wyse verskaf is en hoofsaaklik van sporadiese aard was. Die St. Paul-projek wys veral op die noodsaaklikheid van koördinasie van dienslewering en skakeling tussen die kliënt en die gemeenskap:

"Wij bewandelen het smalle pad van de functie van onze eigen instelling, zonder duidelijk te zien hoe het hulpverleningsverkeer zich langs andere paden voortbeweegt....Soms zelfs werken wij n volstrekt tegengestelde richting." 27)

Die rol van die maatskaplike werker word voorts beklemtoon:

"U moet op de hoogte raken van de nood in het hele gezin en het is logisch dat wanneer u dat gedaan hebt, u het gezin ook in verbinding brengt met die instelling die een hulp biedt die u niet geven kunt." 28)

Koördinasie in dienslewering aan die gesin kan op drie verskillende vlakke plaasvind, naamlik:

1) Skakeling tussen die gesin en die gemeenskap -

Dit is noodsaaklik dat die gemeenskap die probleemgesin moet begryp en dat hierdie kliënte gehelp moet word om weer by die samelewing ingeskakel te word. Die werker moet aanvaar dat daar verskeie ander bronne in die gemeenskap is wat as emosionele steun vir hierdie gesinne kan dien en moet derhalwe poog om die gesin hiermee in kontak te bring en die samewerking van sodanige instansies te verkry.

2) Samewerking tussen instellings -

Hierin word die sogenaamde „case conference” metode as

27) Kamphuis, M.: op. cit. p. 71. Kursivering deur Kamphuis.

28) Ibid: p. 71.

vernaamste media aangewend en moet daarop toegespits wees om alle moontlike bronne van hulp te betrek, waar gesamentlik gesoek kan word na die mees effektiewe oplossing vir die probleme van hierdie gesinne. Sodanige samesprekings moet dan ook lei tot gesamentlike planne van aksie en werksverdeling met betrekking tot behandeling van die gesin as eenheid.

3) Gemeenskaplike beplanning en sosiale aksie -

Die maatskaplike werker moet aanvaar dat sy taak veel breër is as die daaglikse werk met 'n beperkte groep gevalle vorm deel van 'n groter gemeenskap waarin sekere probleme voorkom en dit is soms nodig dat hierdie probleme pertinent onder die aandag van die gemeenskap gebring sal word. Dit is die taak van die maatskaplike werker om persone tot aksie te motiveer indien hy bewus is van sekere veranderinge wat in die gemeenskap moet plaasvind. Soms is dit selfs nodig om die beleid van die organisasie in die voege te wysig om die gesinne meer doeltreffend tot hulp te wees. Hierdie veranderinge sal nie slegs die kliënte alleen tot voordeel strek nie, maar is ook 'n bate vir die hele gemeenskap wat belang het by die doeltreffende funksionering van sy welsynsdienste.

C. Ander Benaderings.

Vanweë die aard en omvang van die behoeftes van die probleemgesin is dit noodsaaklik dat 'n verskeidenheid van dienste in die proses van behandeling betrek word, alhoewel die hoofklem op intensiewe gevallewerk geplaas word.

Navorsingsresultate het bewys dat doeltreffende behandeling ook ontwikkeling van die gemeenskap moet insluit om hierdie gesinne werklik tot hulp te wees. Die probleemgesin het 'n spesifieke gebrek aan 'n gemeenskapstewe, 'n swak algemene agtergrond en 'n onkunde aangaande doelmatige vryetydsbesteding. Dit blyk dat groepwerk as metode hier met vrug aangewend kan word waar die maatskaplike werker met 'n massale

aard en omvang probleme te kampe het en behandeling in n groot mate opvoedkundig van aard behoort te wees.

Alhoewel die probleem aanvanklik as n behuisingsvraagstuk gesien is en die belangstelling daarna stelselmatig uitgebrei het na die breër maatskaplike werk terrein, kan die rol van behuising vandag nog nie te gering geag word nie. Probleemgesinne is swak huurders en bewoners van huise en veroorsaak gedurig probleme met bure of kom in gedrang by behuisingsowerhede weens beskadiging van eiendom. Alhoewel dit wenslik blyk om hierdie gesinne nie in sekere woongebiede te segregeer nie, is Spencer ²⁹⁾ van mening dat hierdie gesinne tog die beste geleentheid tot verandering het indien die standaarde van hul bure nie te breed van hul eie verskil nie. Hierdie segregasie is in n sekere sin onvermydelik aangesien probleemgesinne gewoonlik in sekere woongebiede konsentreer. Dit bied welsynsorganisasies egter die geleentheid vir doeltreffende beplanning en konsentrasie van gesinsgesentreerde behandeling en groepwerk vir die hele gesin.

D. Prognose.

In die verlede is aanvaar dat die prognose van die sogenaamde „probleemgesinne” swak is. Dit word algemeen aanvaar dat die werk met hierdie kliënte besonder baie tyd, kennis en bedrewenheid verg en dat klein dingetjies soos die nakom van n afspraak of n besoek op kantoor reeds n groot mate van vordering toon.

Die navorsers van die St. Paul-projek verklaar dan ook:

„...probleemgezinnen hebben een veel gunstiger prognose dan wij ooit verondersteld hadden. Wij hebben gezien dat verbetering in gezinsfunctionering mogelijk is, zelfs bij personen die zeer beperkte mogelijkheden hebben.” ³⁰⁾

Verder het hulle bevind dat 64% van die gesinne opvallende vooruitgang toon ten opsigte van die gebruikmaking van hulpbronne in die gemeenskap. Hieroor lewer hulle as volg kommentaar:

29) Soos aangehaal deur Schlesinger, B.: The Multi-Problem Family: A Review and Annotated Bibliography, Toronto, University of Toronto Press, 1963, p. 46

30) Kamphuis, M.: op. cit. p. 89.

„Dat betekent een belangrike winst in maatschappelijk functioneren. Onze ervaring heeft bewezen dat er groei kan zijn in maatschappelijk functioneren, zelfs al zijn er beperkende persoonlikheidsfaktore die niet veranderd kunnen worden." 31)

Rankin noem drie positiewe faktore wat die sosiale prognose van hierdie gesinne verbeter:-

- 1) „It has long been recognized that immature adults tend to become less immature as they approach and enter middle age.
- 2) Many problem families are at lowest ebb when all their children are dependent and there are several under five. When the eldest leaves school and the younger enters school the load is considerably reduced and, with a big family, by the time two or three are in regular work, the situation may be transformed.
- 3) ... extreme immaturity may well include a large regressive element which is, itself, a reaction to stress. If this is so, then reduction of stress may enable the parent to function at a more mature level and, in so far as this is true, intensive casework can have an ameliorating effect on the extremely immature personalities of the parents, which are considered to be the prime cause of the problem-family state. 32)

Maatskaplike werkers sal dus hier in die oog moet hou, dat selfs die geringste aanduidings van samewerking as vordering by hierdie gesinne beskou moet word.

E. Voorkoming.

Maatskaplike werk het die moeilike taak om te soek na effektiewe metodes om die voorkoms van meervoudige probleme, karakteristiek van die probleemgesin te bekamp. Die kroniese aard van probleme en mislukking in sosiale funksionering is aanduidings hoe moeilik die taak

31) Ibid: p. 12.

32) Rankin, T.G.: op. cit. p. 99.

van voorkoming werklik is. Dit verander egter niks aan die feit dat voorkoming selfs belangriker as behandeling self is nie.

Pogings tot voorkoming dien soms slegs die doel dat die uitwerking daarvan eers in latere geslagte tot uiting kom, deurdat tussenkoms van die maatskaplike werker die gang van 'n sekere kringloop wat soms al geslagte lank voorkom, onderbreek word.

Voorkoming moet gemik wees op vroeë identifisering van die geval, terwyl die toepassing van die spesifieke aanbeveelde behandelingsmetodes daartoe sal lei dat foute wat in die verlede met betrekking tot die gesin begaan is, uitgeskakel sal word.

Alhoewel dit blyk dat hierdie gesinne met vrug behandel kan word en dat verandering van hul lewensituasie moontlik is, bly die kwessie van prioriteit en koste van dienste nog 'n ope vraag. Dit word verder gestel of die maatskaplike werker met reg soveel tyd en geld aan gesinne moet spandeer wat nie die hulp wil hê nie en so tydsam op behandeling reageer, terwyl daar soveel ander gesinne is wat wel ook op aandag aanspraak maak, hulp wil hê en dit met positiewe gevolg aanvaar. Alhoewel dit uit die aard van dienslewering nie altyd vir welsynsorganisasies moontlik is om die spesifieke intensiewe aandag aan hierdie gesinne te skenk wat nodig is nie, kan tog belangrike voorkomingsdienste gelewer word deur die verligting van ekonomiese en emosionele druk en omgewingsmanipulasie, om die sirkelgang van probleemsituasies te verbreek. Hierdeur kan die geluk en welsyn van 'n volgende geslag verseker word.

F. Raamwerk vir 'n Gesinsdiagnose.

Die diagnose is 'n essensiële element van die gevallewerkmethode in die maatskaplike werk, hang ten nouste saam en is van wesenlike belang in die proses van behandeling van die probleemgesin. Uit die resultate van verskeie navorsingsprojekte blyk dit egter duidelik dat die diagnose van die gesinsituasie, wat slegs neerkom op 'n blote samestelling van diagnoses van individuele lede van die gesin soos dikwels in die verlede gebruik is, onvoldoende is. In die verband

skryf die navorsers van die St. Paul-projek soos volg:

„Wij hadden vaak geprobeert een gezinsdiagnose op te bouwen, eenvoudig door een aantal individuele diagnoses samen te voeging.....Dat bleek niet te werken. Kennis van twee persoonlijkheidsstructuren vertelde ons niks over de aard van hun onderlinge relaties. Een gezin is geheel verschillend van de som van zijn bestanddelen." 33)

Die diagnostiese proses behoort volgens hierdie navorsers die volgende elemente te bevat, naamlik:

- (a) Wat is die kern van die probleem?
- (b) Hoe het dit ontstaan?
- (c) Wat kan daaromtrent gedoen word?

Die navorsers van die Community Research Association en St. Paul-projek het verder bevind dat daar nie genoegsame kennis beskikbaar was aangaande die formulering van 'n diagnose ten opsigte van die gesin as geheel nie. Nadat egter 'n deeglike studie van die literatuur op die gebied van die sosiale wetenskappe en maatskaplike werk gemaak is, is die volgende skema saamgestel om as hulpmiddel te dien by die waarneming en beoordeling van die gesin as eenheid. Hierdie skema is ook in die studie van die dertig Kleurlingprobleemgesinne gebruik.

RAAMWERK.

I Oorsake van Kontak.

Waarom word hulp aan die gesin verleen?

- (a) Wat geen maatskaplike werkers die reg en verantwoordelijkheid om aandag aan die probleem te skenk?
- (b) Watter hulp is voor die kontak aangebied en wat was die reaksies van die gesin hierop?

II Gesinsamestelling.

III Gesinsprofiel.

A. Huis en Huishouding.

- 1) Materiële voorsiening. (Uiterlike van die huis, buurt, indeling van die huis.)
- 2) Die Huishouding. (Huishoudelike beleid, ordelikheid van die huishouding, Maaltye.)

B. Finansiële Posisie.

- 1) Bronne en omvang van inkomste.
- 2) Werkintuasie. (Spanning en frustrasie.)
- 3) Finansiële beheer. (Is die inkomste voldoende, Hoe word die geld spandeer, Wie spandeer dit, Hoeveel skuld het die gesin?)

C. Sosiale Aktiwiteite.

- 1) Informele verhoudings. (Kontak met familie, vriende, bure, Hoe spandeer die gesin hul vryetyd?)
- 2) Formele verhoudings. (Wat is die gesin se sosiale status, Aan welke kerklike aktiwiteite neem die gesin deel, Is hulle lede van verenigings of klubs?)

D. Fisiese en Psigiese faktore.

- 1) Ondervind die gesin probleme met gesondheid?
- 2) Is daar enige verstandelike of geestesafwykings teenwoordig? Wat is die houding en siening van die gesin van sulke afwykings?

E. Versorging en opvoeding van die kinders.

- 1) Hoe word die kinders liggaamlik versorg? (Voeding, kleding, Higiëne.)
- 2) Opvoedingsmetodes. (Hoe verwag die ouers dat die kinders hulle moet gedra, Welke gedrag van die kinders word deur die ouers waardeur, Welke gedrag word afgekeer, Handhaaf die ouers konsekwente opvoedingsreëls, Wie pas tug toe in die opvoeding?)

F. Emosionele Klimaat van die gesin.

- 1) Wat is kenmerkend van die huweliksverhouding tussen die ouers?
- 2) Wat is kenmerkend van die verhouding tussen die ouers en kinders?
- 3) Wat is kenmerkend van die verhouding tussen die kinders onderling?
- 4) Is daar sprake en tekens van gesinsolidariteit?

G. Individuele gedrag en aanpassing.

Wat is die kenmerkende individuele karaktereienskappe van gesinslede? Gee 'n bondige skets van hul uiterlike voorkoms en gedrag, uittreksels uit skoolrapporte, verslae van speurders, hofrekords asook van eie waarneming van die potensialiteite en beperkinge van die betrokke persone.

H. Verhouding tot die Maatskaplike Werker.

Beskryf die interaksie tussen die maatskaplike werker en die gesin. Hoe word die Maatskaplike Werker deur die gesin ontvang? Hoe word die doel van kontak aangegee? Hoe word hierdie redes deur die gesin ontvang? Hoe het die werker die ontwikkeling van 'n konstruktiewe verhouding waargeneem? In hoe 'n mate werk die gesin saam aan die vasgestelde doelstellings?

I. Gebruik van Hulpbronne in die Gemeenskap.

Wat is die siening en houding van die gesin ten opsigte van die mediese en hospitaaldienste, die skool, die kerk maatskaplike werk instellings en instellings met betrekking tot die besteding van vryetyd? Word hierdie instellings doelmatig deur die gesin gebruik?

IV Beoordeling van die Gesin.

A. Diagnostiese Samevatting.

Hierin word die materiaal uit die voorafgaande paragrawe in verhouding gestel met die vermoë van die gesin. Wat is die positiewe elemente in die gesin? Waarop kan gebou word?

B. Behandelingsplan.

Watter doelstellings kan nagestreef word? Waarna mik die gesin? Welke onmiddellike stappe moet geneem word?

V Gesigspunte van die gesin.

- A. Hoe beoordeel die gesin self die verandering al dan nie wat plaasgevind het?
- B. Watter elemente in samewerking met die Maatskaplike Werker vind die gesin waardevol?
- C. Watter elemente in samewerking het die gesin nie as waardevol ervaar nie? 34)

In elk van bogenoemde afdelings moet spesifiek aandag gegee word aan die houding en siening van die gesinslede en dit moet noukeurig daarby aangedui word.

Hierdie raamwerk moet slegs as leidraad vir die maatskaplike werker dien en moet by die spesifieke behoeftes van elke gesin aangepas word en nie neerkom op 'n blote versameling van feite nie. Die doel daarvan is nie „om de vorm en de richting van onze gesprekken te beperken, maar slechts als gids voor onze gedachten processen...." te dien. 35)

Die diagnose is 'n voortdurende proses wat verander met nuwe insig en opvattinge omtrent die gesinsituasie en moet periodiek gewysig word.

Die is duidelik dat daar reeds belangrike studies met betrekking tot die probleemgesin in die buiteland en veral in die V.S.A. gedoen. Die resultate van hierdie navorsingsprojekte dui dan ook daarop dat daar reeds belangrike beginsels vir behandeling neergelê is wat deur toekomstige navorsingsprojekte uitgetoets kan word. Terselfdertyd het dit ook 'n groot veld vir toekomstige navorsing blootgelê. Kennis aangaande rolfunksionering en beïnvloeding is maar in die beginfase en sal nog baie aandag moet geniet.

Elke gesin is in wese verskillend van ander en so bestaan daar ook klasse en kulturele verskille waarop toekomstige navorsing kan

34) Kamphuis, M.: Nieuwe wegen in het werk met Probleemgesinnen, N. Samson nv., Alphen aan den Rijn, 1963, p. 27.

35) Kamphuis, M.: Het Avontuur in St. Paul. N. Samson nv., Alphen aan den Rijn, 1963, p. 43.

konsentreer. In n studie soos hierdie sal dit dus van belang wees om vas te stel welke bestaande kennis aangaande die probleemgesin ten behoewe van hierdie tipe gesinne onder die Kleurlingbevolking aangewend sal kan word asook welke spesifieke verdere kennis nodig mag blyk.

HOOFSTUK VEVALUASIE VAN BEHANDELING VAN DERTIG KLEURLING
PROBLEEMGESINNE

As gevolg van die groot gevalledrag van elke werker volg dat nie gereeld verslae in verband met die gevalle geskryf kan word nie. Rekonstruksiedienste is verder in die verlede hoofsaaklik na partikuliere welsynsorganisasies verwys, wat nie gereelde vorderingsverslae verstrek het nie. Daar was dus nie volledige rekords beskikbaar aangaande die gevallewerk dienste wat aan hierdie gesinne gelewer is nie. Die inligting wat egter wel op leërs beskikbaar was sal in hierdie hoofstuk ontleed word aan die hand van riglyne vir behandeling wat in die voorafgaande hoofstuk bespreek is.

*because of the treatment model
he sought in family therapy, in
the use of its therapeutic
help recognition + accept
of its weaknesses.
- proceed at their pace.*

INTENSIEWE GEVALLEWERK(a) Kontak met die gesin

ook Uys bl. 114

Dit word deurgaans in die literatuur beklemtoon dat behandeling van die probleemgesin gesinsgesentreerd moet wees. Mislukkings in die pogings tot behandeling word in 'n groot mate toegeskryf aan die feit dat die gesin as behandelingseenheid buite rekening gelaat is in die behandelingsproses, terwyl alle aandag op die individu binne die gesin gevestig is.

'n Ontleding van die behandeling van die dertig Kleurlinggesinne wat by hierdie ondersoek ingesluit is, toon duidelik dat gebrek aan gesinsgerigtheid 'n belangrike leemte in behandeling was. Aandag is onmiddellik toegespits op die kinders wat volgens die bron van kontak in aktuele gevaar sou verkeer, terwyl die gevoelens en behoeftes van die ouers heel dikwels buite rekening gelaat is. Dit is duidelik dat die ouers reeds in die eerste onderhoud met die vereistes van, veral die Kinderwet gekonfronteer is. Die meerderheid van die werkers het in die eerste instansie klem gelê op die feit dat opgetree sal word in belang van kinders wat nie hul eie sake kan behartig nie.

Dit toon verder aan in welke mate die behandelingsproses op simptome van desorganisasie toegespits was, sonder dat daar 'n grondige studie van moontlike aanleidende oorsake plaasgevind het en pogings

aangewend is om die oorsaak eerder as die gevolg uit die weg te ruim.

- ✓ Dit is duidelik dat hierdie benadering van die kant van maatskaplike werkers begrypklarer deur die ouers as aanval op hul persoon gesien is en het in baie gevalle verhoed dat 'n openlike bespreking van die probleme binne 'n konstruktiewe maatskaplike werker-kliënt verhouding kon plaasvind.

Nieteenstaande hierdie fundamentele gebrek aan kennis aan die kant van die werkers aangaande gesinsgerigte behandeling is dit belangrik om daarop te let dat na verloop van 'n paar onderhoude tog samewerking van die ouers verkry is.

- ✓ Dit is bevind dat die vaders in hierdie gesinne heel selde by behandeling betrek is. Kommunikasie vind gewoonlik met die moeder en kinders plaas, wat aan hulle die taak laat om behandeling aan die vader te interpreteer. Hierdie reëling spruit nie uit 'n miskenning van die rol van die vader nie, maar volg uit die feit dat die vader gewoonlik nie tuis was vir onderhoude nie as gevolg van werk.

Voorbeeld - Gesin 14

Die 25-jarige vader van die gesin is by 'n fabriek werksaam en vertrek reeds soggens om 6.30 vm. van die huis. Sy werksure duur tot 4.30 nm., waarna hy by een van sy werkgewers tuinwerk gaan verrig. Hy kom gewoonlik om 7.30 nm. weer tuis. By twee geleenthede is onderhoude met hom op kantoor gereël deurdat die proefbeampte die fabriek geskakel en verlof gevra het om hom te spreek. Dit het egter nie 'n wenslike reëling geblyk nie, aangesien die vader geen betaling ontvang het vir die uur van sy afwesigheid nie. Verdere onderhoude van die aard is vermy, omdat dit ook duidelik was dat die vader nie op sy gemak is nie, hoofsaaklik weens die werksuur wat daardeur verlore gegaan het.

In geeneen van die gesinne is onderhoude saans tuis gereël met die spesifieke doel om vaders by behandeling te betrek nie. Gevalle waar die vaders wel geraadpleeg is, is gewoonlik onderhoude op kantoor gereël of was die vader weens siekte of werkloosheid tuis.

- ✓ Die belangelose houding van vaders wat vry algemeen voorgekom het, kan waarskynlik toegeskryf word aan die feit dat hy nie vol-doende by die behandelingsproses betrek is nie.

Voorbeeld - Gesin 4

Die 20-jarige vader van die gesin was aan die Departement onbekend en was nooit tydens besoeke tuis nie. Geen pogings is aangewend om n onderhoud op kantoor te reël of moontlik kontak by sy werk te maak nie. Hy is toevallig, nadat die gesin reeds n geruime tyd hulp ontvang het, by die huis aangetref. Tydens die onderhoud bly hy afsydig. Pogings wat aangewend word om hom te betrek, word as volg afgewys: „Dis die vrou se sake daardie. Sy moet maar self sien hoe sy haar gaan loslieg.” Hierna verlaat hy die vertrek. Eers by n latere geleentheid is daarin geslaag om aan hom te interpreteer dat die toekomstige versorging van die kind hom net soveel raak. n Verdere verduideliking waarom hy nie vroeër betrek kon word nie, slaag daarin om sy aanvanklike negatiewe houding te oorbrug.

Uit die kontak met hierdie gesinne blyk dit voorts dat hulle eers op so n kritieke fase in kontak met die welsynsorganisasies gebring is, wanneer beide ouers en kinders so verstrik geraak het in hul onmiddellike probleme, dat uiterste maatreëls soos die opening van kinderhofverrigtinge heel dikwels n welkome verligting vir die ouers blyk te wees, soos in die volgende voorbeeld aangetoon word:

Gesin 20

Die vader verklaar: „My vrou kan tog nie vir die kinders sorg nie. Dit maak net dat ons elke aand baklei. Sy weet nie eers hoe mens pap maak nie. Dit sal vir die kinders beter wees as hulle op n ander plek kan groot word.”

Dit is feitlik seker dat veel spanning en onsekerheid aan die kant van die ouers en tyd en energie aan die kant van die werker gespaar kon gewees het indien behandeling in die eerste instansie op die gesin as eenheid gerig sou wees met klem op die inskakeling van die vaders.

(b) Onderhoude met Probleemgesinne

Weinig inligting aangaande onderhoudsvoering met hierdie gesinne was op lêers beskikbaar. Volgens die beskikbare inligting blyk dit dat werkers in n groot mate daarin slaag om ten opsigte van Kleurling kliënte, die doel van kontakname duidelik en openhartig tydens eerste onderhoude met die gesin te bespreek.

Die lêerinhoud dui verder daarop dat ongeveer die helfte van die gesinne verbinding hou met helpende instansies nadat betekenisvolle

kontak eenkeer met hulle bewerkstellig is. Dit wil dus voorkom of werkers wel tydens onderhoude daarin kon slaag om hul positiewe belangstelling aan die gesinne te demonstreer. Verder is dit duidelik dat die verbinding met hierdie gesinne van sporadiese aard was en dikwels van die kant van die werker verbreek is, omdat die gesin „geen tekens van verandering” toon nie. Herhaaldelike verbreking van kontak was beslis nadelig in die kommunikasie met hierdie gesinne en het noodwendig tot verwarring en spanning by die gesin aanleiding gegee. Verder het dit ook tot gevolg gehad dat die opbou van ’n konstruktiewe werker-kliënt verhouding haas onmoontlik was.

Hierdie gesinne het met so ’n komplekse hoeveelheid probleme te doen gehad dat leiding van buite essensieël was. Die werker moet rigting gee en sekere korttermyn doelstellings aan die gesin voorhou om na te streef. Dit blyk nie duidelik in welke mate werkers hieraan aandag geskenk het nie.

Alhoewel sekere gesinne gereeld in aanraking bly met die maatskaplike werker en soms selfs oor jare aan die organisasies bekend is, beskik hulle nie oor die vermoë om hul probleme openhartig met die werker te bespreek nie. Dit is egter ook duidelik dat werkers nie altyd sorg om van hulle kant die regte atmosfeer te skep vir die totstandkoming van so ’n openhartige verhouding nie. In hierdie dertig gesinne was die ouers veral geneig om tydens krisistye in die gesinslewe met inligting te voorskyn te kom wat hulle voorheen vir die werker verberg het.

Voorbeeld - Gesin 23

Die moeder ontken aanvanklik dat die vader haar mishandel volgens die rede vir kontakname. Volgens haar is daar genoeg kos in die huis en verskaf hy gereeld die noodsaaklike lewensmiddele. Hy was net ’n paar keer onder die invloed van drank maar het haar en die kinders nog geen leed aangedoen nie. Die volgende onderhoud bring aan die lig dat die vader intussen in hegtenis geneem is op verskeie aanklagte van diefstal en op grond van vorige veroordelings tot gewoonte misdadiger verklaar is. By hierdie geleentheid deel die moeder mee dat hy oormatig gedrink het en haar en die kinders dikwels aangerand het. Daar was soms geen kos in die huis nie. Volgens haar was sy vroeër te bang om dit aan die werker mee te deel, aangesien sy gevrees het dat haar eggenoot daarvan te hore mag kom.

Aanduidings bestaan dat meervoudige onderhoude met vrug ten behoewe van hierdie kliënte aangewend is in die verlede.

(c) Die begrip „Reaching Out“

Uit die ondersoek blyk dit dat maatskaplike werkers hier met hulpbehoewende gesinne te doen het wat met reg kan aanspraak maak op die hulp van ander, maar wat traag is om self hierom aansoek te doen. By sommige gesinne is daar selfs n openlike weerstand teen hulp. Dit is egter bevind dat in n derde van die gevalle die weerstand spruit uit blote onkunde aangaande die bedoelings van die maatskaplike werker en die aard van die dienste wat aangebied word. Dit bevestig dus die bevindinge van navorsers dat hierdie kliënte soms weerstand bied teen behandeling, bloot omdat hulle nie weet wat dit insluit nie.

In gevalle waar werkers wel spesiale pogings aangewend het om die gesinne te bereik deur na hulle uit te reik en die behandelingsmoontlikhede te verduidelik, bestaan aanduidings van n gunstige reaksie aan die kant van die gesin. In die meerderheid van gevalle was gebrek aan kennis in verband met die behandeling van probleemgesinne n belangrike leemte by maatskaplike werkers. Dit is duidelik dat die meerderheid werkers nie bewus was van die feit dat hulle na hierdie gesinne moes uitreik nie en in gevalle waar wel meer as normale pogings aangewend is om die gesinne te bereik, is gekortwiek deurdar werkers nie genoegsame kennis hieroor gehad het nie. Werkers het gereeld huisbesoeke by hierdie gesinne afgelê, dog geen moeite gedoen om die vaders te bereik nie. Dit dien as bewys dat werkers nie bereid was om af te wyk van tradisionele metodes van hulpverlening nie en dat hulle hoofsaaklik die mening gehuldig het dat daar bereidheid aan die kant van ouers moet wees om hulp te aanvaar.

In geeneen van die gevalle was daar aanduidings dat werkers n praktiese diens aan die gesin gelewer het in die vorm van n materiële middele of voedsel om sodoende die gesin te bereik nie. Hierdie was beslis n belangrike rede in die mislukking van behandeling, omdat die ouers geensins op tasbare wyse kon ervaar dat daar wel daadwerklike belangstelling in hulle getoon word nie.

Volgens die beleid van die verskillende staatsdepartemente is dit slegs moontlik om staatsbystand in die vorm van voedsel ensovoorts te verskaf, indien die gevalle vir 'n pensioen of toelae kwalifiseer. Die volgende illustrasie is 'n voorbeeld hiervan:

Gesin 15

Kontak word met die gesin gemaak nadat hulle vir 'n tydperk verdwyn het en geen adres nagelaat het nie. Hulle word toevallig deur die proefbeampte opgespoor. In die onderhoud wat volg stel die moeder dit soos volg: „Die ‚Welfare‘ mense het amper vyf maande by ons gekom daar anderkant, maar hulle het niks gedoen nie. Ek weet al. Toe ek vra vir kos toe kan hulle nie help nie, maar ander mense kry kos. My man het gesê hy wil julle nie weer sien nie.”

In hierdie gesin is wel besondere pogings aangewend om die vader in geskikte werk te plaas, wat wel geslaagd was. Dit is egter duidelik dat hulle dit nie as hulp beskou nie.

In baie gevalle was daar egter aanduidings dat werkers wel uitgereik het na gesinne wat nie direk om sulke dienste gevra het nie. In meer as twee derdes van die gesinne was daar tekens hiervan, waar werkers die gesinne gehelp het om beter werk te bekom, verhoed het dat die gesin hul huis verloor of verhoudingsprobleme met bure of owerhede besleg het.

Deur hierdie aktiwiteit het werkers by sommige gesinne daarin geslaag om 'n waardering te toon vir die gevoel van eie waarde van die kliënt en 'n daadwerklike belangstelling te demonstreer. Mislukkings hier het dikwels voorgekom omdat werkers onrealisties was in hulle verwagtinge en te gou reaksie op behandeling verwag het.

Voorbeeld - Gesin 12

Die moeder spreek die volgende gedagte uit nadat haar man en twee seuns ongeveer 'n maand uit die gevangenis ontslaan is: „Meneer het daardie dag by ons gekom toe ons net die paar pennies gehad het wat ek voor werk. Ek het gehoop meneer sal ons met 'n stukkie kos kan help, maar daar het niks gekom nie. Ek onthou nog my man het gesê meneer gaan die kinders wegvat omdat hy nog nie werk het nie. Ek het amper nie geslaap die nag nie. Toe meneer die môre kom het ek so geskrik. Ek het geweet die kinders sal nou weggaan, daarom wou ek nie glo toe meneer sê die twee seuns moet saamkom om by die fabriek te gaan werk nie. Dis die eerste keer wat ek gehoor het die ‚Welfare‘ help mense...”

Na hierdie spesiale poging van die kant van die werker het die houding van die gesin aanmerklik verander. Daar was aanduiding dat die moeder selfs pogings aangewend het om die huishouding te herorganiseer en toegesien het dat gesinslede gesteld raak op hul persoonlike voorkoms. Voorheen was alle aanmoedigings van die kant van die werker hierin vrugtelos. Dit is dus duidelik dat werkers baie meer met hierdie gesinne kan uitrig deur na hulle uit te reik en daadwerklike belangstelling in hulle as gesin te demonstreer. In die meerderheid van gevalle was hierdie „out reaching” aktiwiteit egter afwesig.

As gevolg van die sporadiese aard van kontak en tot betreklik onlangs die aard en samestelling van die dienste van die Departement Volkswelsyn en Pensioene, was dit bykans onmoontlik vir werkers om die rol as ouers ten opsigte van hierdie onvolwasse kliënte te aanvaar. Selfs onder die huidige bedeling sou dit vir ’n beampte haas onmoontlik wees om die eise wat so ’n rol verg, effektief te vervul as gevolg van drukke werksaamhede. In baie gevalle waar werkers wel in ’n mate gepoog het om hierdie kliënte in ’n sosialiseringsproses te betrek, is die opbou van so ’n verhouding belemmer deur die feit dat beamptes slegs vir kort periodes indiens was by die spesifieke kantoor, hoofsaaklik weens bedankings en verplasinge.

Voorbeeld - Gesin 17

Die gesin kom onder aandag van werker A gedurende 1960 as gevolg van ’n nie-onderhoudsklag teen die vader en beide onbeheerbaarheid by twee van die dogters. Deur bemiddeling van hierdie werker gelas die onderhoudshof dat die vader weekliks ’n bedrag van R5.00 aan die moeder moet betaal. Die kinders, wat grootliks onder die invloed van die vader is, is totaal onbeheerbaar. Werker A beoog kinderhofverrigtinge nadat behandelingspogings misluk het. As gevolg van ’n verplasing word hierdie handeling in die wiele gery. Werker B gaan voort met behandeling binne gesinsverband. Na ’n verdere twee maande bestaan daar nog geen tekens van verandering nie. As gevolg van herindeling van die werksgebied word die gesin op die stadium na werker C verwys vir verdere aandag. Kinderhofverrigtinge word geopen en die kinders word na ’n kindershuis verwys. Werker C bedank kort hierna met die gevolg dat rekonstruksiedienste na werker D verwys word. Laasgenoemde werker gee vir ses maande aandag aan die gesin. Hierna word werker E op die personeel aangestel en neem die gesin oor vir verdere aandag. Tydens hierdie bedeling (1964) word een van die dogters vanuit die kindershuis na ’n tehuis vir ongehuide moeders oorgeplaas omdat sy verwagting was. Sy dros uit dié tehuis maar word weer

deur die werker teruggeneem. Twee weke hierna dros sy weer. Toestemming word verleen dat sy tuis mag bly tot die geboorte van die kind. Indien haar gedrag sou verbeter sal uitplasing daarna oorweeg word. Na die geboorte word die baba erg verwaarloos terwyl die dogter n bandelose bestaan as prostituut voer. Werker E doen aansoek vir haar oorplasing na n verbeteringskool, wat gedurende November 1964 geskied. Die betrokke werker gaan voort met rekonstruksiedienste tot Junie 1965, waarna die gesin onder werker F resorteer as gevolg van herorganisasie van die werksgebied. Na twee maande word werker F verplaas en werker G neem die geval oor. Oor n tydperk van 5 jaar het sewe werkers dus periodieke dienste aan die gesin gelewer. Hierbenewens was twee Kleurling maatskaplike van n partikuliere welsynsorganisasie ook by die saak betrokke, terwyl die werker van die behuisingskema roetine besoeke aflê. Dit is duidelik dat die stelling „daar word geen vordering met dienste gemaak nie“, wat algemeen in verslae voorkom, hoofsaaklik te wyte is aan die feit dat werkers slegs vir n kort periode met die gesin kon besig wees. Die opbou van n konstruktiewe verhouding was slegs in twee gevalle moontlik. Tydens dié ondersoek stel die moeder dit so: „Hier was noual so baie mense dat ek nie weet hoe dit is nie. Ons moet seker maar n taai 'case' wees.“

Hierdie relatiewe kort kontak wat selde meer as n jaar geduur het, moes noodwendig verwarring by die gesinne veroorsaak het definitief die totstandkoming van n positiewe werker-kliënt verhouding in n groot mate gestrem. Gesinne het skaars by die metodes en persoonlikheidseienskappe van n werker aangepas en omgekeerd, of n verandering was nodig. In hierdie ondersoek was die dertig gesinne oor n tydperk van vyf jaar gemiddeld onder aandag van vier maatskaplike werkers. Uit die kontakte van hierdie beamptes wat wel op lêer aangeteken was, blyk dit dat die kontak gering was en dat daar waarskynlik geen sprake van n konstruktiewe werker-kliënt verhouding was nie. Hierdie gebrek kan by die meeste gesinne as oorsaak beskou word van die mislukking van die behandeling, daar dit tog die essensiële element daarvan is.

Maatskaplike werkers het vry algemeen aanvaar dat hulle wel n verantwoordelikheid het om in die belang van hierdie gesinne op te tree. Dit is egter belangrik om daarop te let dat hierdie verantwoordelikheid gewoonlik gevoel is teenoor die gemeenskap en nie soseer teenoor die gesin nie. Dit wil voorkom of in sekere gevalle egter te ligtelik na statutêre maatreëls gegryp is in behandeling, sonder dat alle moontlike hulpbronne geïmplementeer is.

Voorbeeld - Gesin 27

Die 27-jarige moeder van vyf kinders het van haar eggenoot verwyderd geraak nadat hy die lewe vir haar ondraaglik tuis gemaak het. Sy verlaat die huis en gaan woon met haar kinders by haar ouers in. Die huise is langs mekaar geleë. Deur middel van toetrede deur die Departement ontvang sy gereeld onderhoud van hom. Die vader meng egter by die opvoeding van die kinders in en maak hulle teen die moeder op. Drie van die kinders is totaal onbeheerbaar. Die moeder dien herhaalde klagtes in die verband in. Onderzoek word ingestel maar die vader is nooit vir onderhoude beskikbaar nie. Die twee dogters word na 'n kinderhuis verwys sonder dat die verhoudingskwessie tussen die vader en die moeder ooit op besprekingsvlak gebring word en pogings aangewend is om hulle te versoen. Nogtans blyk dit uit verslae duidelik dat die probleem van onbeheerbaarheid hoofsaaklik spruit uit hierdie swak verhouding tussen die ouers.

Die kinders was wel sorgbehoewend, maar die lêers bevat nie aanduidings dat pogings aangewend is om die omstandighede te verander of te verbeter nie.

Werkers het in baie gevalle daarin geslaag om die kliënte 'n ervaring te bied wat meeste van die negatiewe ervarings van die verlede oorbrug het en die gesin is hierdeur nader aan die gemeenskap gebring. Dog dit is duidelik dat gesinne heel dikwels te gou alleen gelaat is, veral op 'n stadium wat hulle werklik eers op hulp aanspraak maak.

Voorbeeld - Gesin 20

Die gesin is woonagtig op 'n plaas waar die vader as arbeider in diens is. As gevolg van verstandelike vertraging by die moeder, wat aanleiding gee tot uiterste verwaarloosing van die kinders, word hulle sorgbehoewend bevind en in pleegsorg geplaas. Vanweë die feit dat die vader nooit vir onderhoude beskikbaar is nie en die moeder as gevolg van haar gestremdheid nie sinvol kan kommunikeer nie, word geen rekonstruksiedienste gelewer nie. Dit is egter duidelik dat die gesin aandag nodig gehad het wat gesinsbeplanning en moontlike sterilisasie betref. Na verloop van 'n jaar na die eerste kinderhofverrigtinge het dit noodsaaklik geword om weer hofverrigtinge te open ten opsigte van 'n volgende baba wat gebore is. Op hierdie stadium word die samewerking van die ouers met die oog op sterilisasie verkry.

In die geval van die Departement Volkswelsyn en Pensioene is die meerderheid van rekonstruksiedienste na partikuliere welsynorganisasies verwys wat die gesinne eerder afgeskrik en hul weerstand vergroot het as wat dit van positiewe nut was. Hierdie reëling het veroorsaak dat geen betekenisvolle kontak ooit met kliënte verkry

kon word nie. Hiermee saam hang ook die voortdurende veranderinge in welsynspersoneel.

Dit is verbasend om te merk dat hierdie gesinne tog in so n mate reageer op dienslewering, as in ag geneem word dat daar soveel leemtes waar te neem is. Alhoewel statutêre gesag in die verlede oorbeklemtoon is blyk dit tog dat verskeie voordele hieruit voortgespruit het vir n groot meerderheid van die gesinne. In ongeveer driekwart van die gesinne was die probleme met kontakname reeds sover ontwikkel dat bykans geen ander alternatief as statutêre behandeling oorgebly het nie. Op langtermyn basis het dit geblyk dat hierdie optrede, veral waar kinders betrokke was, as vername motivering vir die ouers gedien het, terwyl die vernaamste voordeel was dat die kinders uit onmiddellike gevaar verwyder is. In baie gevalle was dit moontlik om betekenisvolle kontak te maak met ouers nadat kinders as vername bron van spanning verwyder is uit gesinsverband.

Voorbeeld - Gesin 3

Die gesin word deur n geneesheer onder aandag van die Departement gebring, nadat n baba oorlede is as gevolg van ondervoeding en moontlike mishandeling. n Driejarige seun ontvang behandeling in die hospitaal nadat hy sy been beseer het. Die moontlikheid van nalatigheid aan die kant van die moeder word ook hier as oorsaak genoem. Nadat die betrokke kind gereed is vir ontslag word hy direk na die sorg van geskikte pleegouers verwyder. Die moeder wat nooit samewerking wou verleen nie, besoek hierna gereeld die kantoor en deel mee dat die kind herhaalde moeilikheid tussen haar en die vader veroorsaak het, omdat laasgenoemde vaderskap ontken. Nadat die kind verwyder is besef beide ouers klaarblyklik dat hulle die kind kan verloor. Die vader ontdek ook dat die kind meer vir hom beteken as wat hy wou erken. Met die afsluiting van die ondersoek is nog aandag geskenk aan die herstel van die huweliksverhouding met die oog op terugplasing van die kind.

Oor die algemeen gesproke is dit duidelik dat die opbou van n konstruktiewe werker-kliënt verhouding met hierdie gesinne n besonder tydsame proses is en dat veel meer tyd daarvoor nodig is as wat gewoonlik deur werkers toegestaan word. Hierdie verhouding verg ook meer van die werker en dit is duidelik dat spesifieke kennis van die probleemgesin hierin onmisbaar is.

(e) Evaluasie, Beplanning en Afsluiting

In geeneen van die gevalle bestaan aanduidings dat die werkers die gesinne in periodieke evaluasie betrek het nie. Dit is egter noodsaaklik dat dit wel gedoen sal word om die gesin die nodige motivering te bied.

Werkers het in die verlede dikwels geringe tekens van vernadering by die gesinne oor die hoof gesien. Sinsnedes soos: „Die gesin ontvang nou reeds 'n geruime tyd behandeling sonder enige aanduidings van verandering. Dit sou van weinig nut wees om verder aan hulle aandag te skenk,\" kom redelik algemeen in verslae voor. Hieruit blyk duidelik dat werkers geneig was om dieselfde norm op alle gesinne van toepassing te maak. Veranderings het wel in baie gevalle plaasgevind, sonder dat die werker dit soms gemerk het. Tekens hiervan kom duidelik tot uiting in gesinne waar die interne organisasie van die huishouding aansienlik verbeter het, die kinders meer gereeld skool bywoon en die ouers en kinders meer gesteld raak op hul uiterlike voorkoms.

Wat afsluiting betref is dit voorts duidelik dat die rede hiervoor selde volledig met die kliënt bespreek is. Sekerheid bestaan nie of die gesinne eenstemmigheid hieroor met die werker bereik het nie. Hierdie is waarskynlik 'n belangrike faktor in die feit dat gesinne telkens weer onder aandag kom. Die gesinne is aan hulle eie lot oorgelaat op 'n stadium toe hulle beslis nie ryp was hiervoor nie.

SLOT

Oor die algemeen gesproke blyk dit dat die behandeling van hierdie gesinne deur gebrek aan kennis aan die kant van maatskaplike werkers gekortwiek is. Maatskaplike werkers het slegs periodieke aandag aan die gesinne gegee en hul dienste beëindig omdat die geval geen reaksie hierop getoon het nie. Dit kan wel genoem word dat werkers met so 'n groot gevalledrag gewerk het dat intensiewe aandag aan hierdie gesinne buite die kwessie was. Enkeles wat wel binne 'n kort tydsbestek positiewe reaksie getoon het, het net so gou weer in hul ou lewenspatroon teruggeval omdat dit nie moontlik was om onverdeelde aandag aan hulle

te skenk nie.

Dit is dus noodsaaklik dat dienste vir hierdie gesinne op 'n spesiale wyse georganiseer sal word om toegespits te wees op hul spesifieke behoeftes. Verder sal werkers ook meer realisties moet wees in hul verwagtings ten opsigte van die kliënte, wat impliseer dat hulle oor meer kennis aangaande probleemgesinne moet beskik.

HOOFSTUK VIAANBEVELINGS IN VERBAND MET DIENSTE AAN KLEURLINGPROBLEEMGESINNE

Hierdie ondersoek beklemtoon die feit dat daar wel gesinne is wat as „probleemgesinne“ bestempel kan word en intensiewe, spesiale aandag van die maatskaplike werker verg. Hierdie kliënte kom gereeld onder die aandag van welsynsorganisasies wat heel dikwels nie oor die toerusting of kennis beskik om hulle doeltreffend te help nie. Indien die gevalle in die eerste instansie meer suksesvol by behandeling betrek sou word, sal veel ontwrigting, spanning, energie en tyd in geval van beide werker en kliënt gespaar kon bly.

In hierdie hoofstuk sal die aandag hoofsaaklik gevestig word op sekere aspekte van die Kleurling probleemgesin, waardeur intensiewe dienslewering moontlik gemaak kan word. Dit is duidelik dat verskeie instansies betrek kan word in pogings om hierdie gesinne in kontak met die samelewing te bring. Die bydrae van die volgende sal ondermeer bespreek word:

- (a) Die Staatsdepartemente
- (b) Die Universiteite
- (c) Partikuliere welsynsorganisasies
- (d) Die beroepsvereniging vir maatskaplike werkers.

(a) Die Staatsdepartemente

1. Die Departement Volkswelsyn en Pensioene

Vakkundige dienste ten opsigte van alle bevolkingsgroepe in Suid-Afrika word tans nog deur hierdie departement behartig. Dienslewering ten opsigte van die Kleurling probleemgesin ressorteer dus ook hieronder.

Uit hierdie studie blyk dit duidelik dat hierdie gesinne op individuele, intensiewe aandag aanspraak maak, wat volgens die huidige organisasie van die departement nie moontlik is nie. Dit is 'n onbegonne taak om te verwag dat beamptes wat met 'n gevalledrag van tussen 80 en 120 te doen het, intensiewe gevallewerk aan hierdie gesinne moet lewer.

Die departement het dus hierin 'n spesiale taak en verantwoordelikeheid om toe te sien dat probleemgesinne op die mees effektiewe wyse by behandeling betrek sal word.

'n Liggaam soos die Staat is volgens die mening van die skrywer by uitstek geskik om dienste ten opsigte van die gesinne te behartig en behoort die verantwoordelikheid en uitdaging te aanvaar. As oplossing kan moontlik gedink word aan die instelling van 'n spesiaal toegeruste vakkundige afdeling in een van die groot stedelike sentra van die land, wat spesifiek op die behoeftes van hierdie gesinne gerig sal wees en as proefneming kan dien met die oog op die toekoms. Die instelling van so 'n diens sal die volgende voordele inhou:

- i) Beamptes met toereikende gespesialiseerde kennis sal vir die doel afgesonder kan word om hulle toe te spits op die behoeftes van hierdie gesinne. Die ideaal sou wees dat sulke beamptes nie meer as tussen 20 en 25 gevalle onder aandag sal hê vir intensiewe aandag nie.
- ii) Die werksaamhede van ander veldwerkers sal aansienlik verlig word deurdat langtermyn gevalle van hul skouers geneem sal word. Gevalle waaraan hulle weens die groot gevalledrag tot nou nog geen intensiewe aandag kon gee nie.
- iii) Slegs een beampte behoort aanvanklik vir so 'n proefneming nodig te wees, wat nie die organisasie van 'n groot kantoor veel sal ontwrig nie.
- iv) Dit sal verhoed dat juniorbeamptes wat pas hul opleiding voltooi het met die uitdaging en frustrasie in die behandeling van hierdie gesinne betrokke sal raak.
- v) Aanduidings bestaan volgens die literatuur dat dienslewering wat op 'n intensiewe vlak aangebied word daarin slaag om gesinne te bereik wat jare lank reeds behandeling ontvang, dog geen tekens van vordering toon nie. Die instelling van so 'n gespesialiseerde diens binne die departement moet op die langduur besparing van geld, tyd en kragte meebring, terwyl onnodige lyding aan die kant van die gesin voorkom en die welsyn van 'n volgende geslag verseker kan word.

Indien so n afdeling wel ingestel sal word, behoort die volgende hulpmiddels geïmplementeer te word om dienslewering te vergemaklik:

- i) Daar behoort toegesien te word dat beamptes in hierdie afdeling so min as moontlik aan verplasing en derhalwe veranderings in personeel onderworpe sal wees, sodat betekenisvolle kontak in die vorm van n konstruktiewe werker-kliënt verhouding opgebou kan word.
- ii) Die departementele beleid ten opsigte van hierdie gesinne behoort buigsaam te wees en moet gerig word op die spesifieke behoeftes van die gesinne. As voorbeeld kan genoem word dat staatsbystand as praktiese hulpmiddel, makliker beskikbaar behoort te wees ten opsigte van gevalle wat as „probleemgesinne” geklassifiseer is.
- iii) Spesiale aandag kan deur middel van referate by konferensies op die onderwerp gevestig word om sodoende die aandag van beamptes in diens van die departement te betrek en hul kennis uit te brei.
- iv) Die rol van supervisie in die dienslewering aan hierdie gesinne kan nie genoeg beklemtoon word nie. Onervare maatskaplike werkers sal dit moeilik vind om die behandeling van probleemgesinne te behartig sonder die leiding en ondersteuning van ervare supervisie. Supervisors sal ook moet toesien dat kontinuïteit in die werk met die gesinne behou word, veral indien werkers nie spesiaal vir dienslewering afgesonder kan word nie.

2. Die Departement van Kleurlingsake

Waat hierdie departement tans hoofsaaklik besig is met beplanning vir die oorname van vakkundige dienste aan Kleurlinge, sou dit die moeite loon indien aandag gegee sal word aan die instelling van n vakkundige afdeling soos bespreek onder die voorafgaande paragraaf. Aangesien so n groot konsentrasie van die Kleurlingbevolking spesifiek in Wes-Kaapland en veral in en om Kaapstad self woonagtig is, behoort so n afdeling met vrug in hierdie streek ingestel te word as

proefneming. Die sukses wat met so 'n diens behaal sal word sal hoofsaaklik afhang van die wyse waarop dit toegepas word, voortspruitend uit die kennis van die betrokke vakkundige personeel.

(b) Die Universiteite

Studente in die Maatskaplike Werk is gewoonlik jonk, met die voltooiing van hul driejarige studie en dit volg vanselfsprekend dat hulle nie ryp genoeg is om te veel kennis te assimileer nie. Verder volg dit ook dat behandeling van probleemgesinne rype ervaring van die werker verg. Dit sal haas onmoontlik wees om 'n klasbespreking van die aard te volg, indien die student nie praktiese ervaring van hierdie tipe gesinne gehad het nie. Dit is nogtans noodsaaklik dat studente basiese kennis van die gesinne sal hê, aangesien elke werker op een of ander stadium met die behandeling van hierdie kliënte te doen kry. Die taak van die universiteit blyk in die verband die volgende te wees:

1. Die Voorgraadse kursus

- i) Wat die spesifieke behoeftes van die Kleurling probleemgesin betref is dit noodsaaklik dat kennis van die Kleurlingbevolking as geheel steeds by kursusse geïntegreer sal word, soos trouens in die verlede aan die Universiteit van Stellenbosch gedoen is. Hierdie kennis sal 'n belangrike hulpmiddel wees aangesien pogings tot behandeling beslis gesien moet word teen die agtergrond en behoeftes van die spesifieke bevolkingsgroep.
- ii) Aangesien dit as gevolg van die oorvol leerplan onmoontlik is om volledige aandag aan die probleemgesin te skenk, sou dit tog lonend wees indien sekere basiese aspekte van die behandeling by die gevorderde gevallewerk kursus in die derdejaar geïntegreer sal word. 'n Kursus van die aard behoort studente met die noodsaaklikste kennis toe te rus aangaande behandeling van hierdie gesinne.

2. Die Nagraadse kursus

'n Omvattende studie met betrekking tot die probleemgesin hoort

beslis tuis in die leerplan van nagraadse studente. So n studie behoort aandag te gee aan die resultate en bevindinge van verskeie buitelandse projekte, met die oog op karakteristieke eienskappe, probleme in verband met behandeling en behandelingsmetodes.

3. Opknappingskursusse

Die organisering van opknappingskursusse en seminare is n taak wat met welslae deur universiteite onderneem kan word. Kursusgangers behoort vooraf n studie van die betrokke literatuur te maak sodat die kursus self gewy kan word aan nuttige besprekings van voorbeelde uit die praktyk en probleme wat met behandeling ondervind word, eerder as wat dit sal neerkom op n blote bespreking van die voorgeskrewe literatuur. Kursusse van die aard sal praktiserende maatskaplike werkers die geleentheid bied om op hoogte te bly met resente ontwikkelinge in die vakliteratuur.

(c) Partikuliere welsynsorganisasies

Dit is duidelik dat maatskaplike werkers nie aan die behoeftes van probleemgesinne kan voldoen indien hulle n gevalledrag van 80 of meer kliënte moet hanteer nie. Om hierdie gesinne dus doeltreffend by behandeling te betrek sal welsynsorganisasies aan die volgende aspekte moet aandag gee:

- i) Daar behoort toegesien te word dat die aantal probleemgesinne in die gevalledrag van n werker beperk word en in korrekte verhouding tot mekaar staan. Indien n werker n gevalledrag van 80 kliënte behartig sou dit wenslik wees dat nie meer as 5 probleemgesinne hierby ingesluit is nie.
- ii) Supervisors behoort te let op die ryphed van werkers om gesinne van die aard te hanteer.
- iii) Huisbesoeke buite kantoorure en veral saans blyk die aangewese oplossing om die vaders te bereik. In hierdie gevalle sou wysiging in die werksure nodig wees. Indien werkers n aand aan besoeke sou afstaan, behoort hulle die volgende middag nie aan diens te wees nie.

- iv) Welsynsorganisasies moet aanvaar dat probleemgesinne op langtermyn behandeling aanspraak maak. Die gesinne kan nie bloot weens prioriteit van dienste op die agtergrond geskuif word omdat hulle klaarblyklik nie vatbaar vir behandeling is nie.
- v) Dit is noodsaaklik dat teenprestasie nie as vereiste by hierdie gesinne gestel sal word nie.
- vi) Dit sou die ideaal wees dat werkers voldoende finansiële middele beskikbaar sou hê, sodat belangstelling in die gesin as behandelingseenheid tasbaar gedemonstreer kan word.
- vii) Personeelvergaderings kan toegespits word om onder leiding van 'n senior werker aan sekere studie terreine aandag te skenk. In die verband kan 'n studie van die probleemgesin ook aandag geniet.

(d) Die Beroepsvereniging vir maatskaplike werkers.

Deur middel van vergaderings van hierdie vereniging kan sorg gedra word dat kennis aangaande die spesifieke probleem aan werkers oorgedra word. Vergaderings van die aard kan die vorm aanneem van 'n lesing oor onlangse literatuur, gevolg deur kleiner groepbesprekings aan die hand van voorbeelde uit die praktyk. Die sukses van so 'n byeenkoms sal hoofsaaklik afhang van die wyse waarop dit aangepak word. Dit sal noodsaaklik wees dat persone wat so 'n vergadering bywoon, vir die bespreking voorbereid sal wees. Besprekings wat slegs as passiewe toeskouer bygewoon word sal mank gaan aan oninteressantheid en sal waarskynlik misluk.

BIBLIOGRAFIE.

HANDBOEKE.

- ✓ Cilliers, S.P. : The Coloureds of South Africa. Banier uitgewers, Kaapstad, 1963.
- Davison, E.H. : Social Casework. London, Baillière. Tindall and Cox, 1965.
- Geismar, L. & A. La Sorte, M. : Understanding the Multi-Problem Family. New York, Association Press, 1964.
- Geismar, L. & Ayres, B. : Families in Trouble: An Analysis of Basic Social Characteristics of One Hundred Families served by the Family Centered Project of St. Paul, Family Centered Project, Greater St. Paul Community Chest & Councils, Inc. St. Paul, Minnesota, 1958.
- Hollis, F. : Casework: A Psychosocial Therapy. Brattleboro, The Book Press, 1964.
- Kamphuis, M. : Het Avontuur in St. Paul. (Naar het casework notebook - vertaalt en verwerkt door M. Kamphuis), Nederland, N. Samson - nv. Alpen aan den Rijn, 1963.
- Kamphuis, M. : Nieuwe Wegen in het Werk met Probleemgezinnen. Nederland, N. Samson - nv. Alpen aan den Rijn, 1963.
- Litjens, Dr. H.P.M. : Onmaatschappelijke Gezinnen: Sociologisch Onderzoek naar de Onmaatschappelijkheid te Maastricht. Nederland, Van Gotcum & Com. N.C. - Assen, 1953.
- Perlman, H. : Social Casework: A Problem-solving Process. Chicago, The University Chicago Press, 1957.
- Philp, A.F. : Family Failure. London, Faber & Faber Ltd., 1963.
- Philp, A.F. & Timms, N. : The Problem of the Problem Family. London, Family Service Units, 1957.
- ✓ Schlesinger, B. : The Multi-Problem Family : A Review and Annotated Bibliography. Toronto, University of Toronto Press, 1963.
- ✓ Theron, E. en andere : Die Kleurlingbevolking van Suid-Afrika. Universiteitsuitgewers, Stellenbosch, 1964.
- Timms, N. : Social Casework - Principles and Practice. London, The Humanities Press, 1964.

TYDSKRIFARTIKELS.

Baldamus, W. & Timms, N.	: The Problem Family : A Sociological Approach, <u>The British Journal of Sociology</u> , Desember 1955, vol. VI, no. 4, pp. 318-326.
Birt, C.J.	: Family-centered Project of St. Paul <u>Social Work</u> , Oktober 1956, vol. I, no. 4, pp. 41 - 47.
Dick, K. & Strnad, L.	: The Multi-problem Family and Problems of Service, <u>Social Casework</u> , Februarie 1962, vol. XLIII, no. 2; pp. 71 - 75.
Geismar, L.	: Three Levels of Treatment for the Multi-problem Family, <u>Social Casework</u> , Maart 1961, vol. XLII, no. 3, pp. 124 - 127.
Geismar, L.	: The Multi-problem Family: Significance of Research findings, <u>The Social Welfare Forum</u> , 1960, pp. 161 - 170.
Haas, W.	: Reaching Out - A Dynamic Concept in Casework, <u>Social Work</u> , Julie 1959, vol. 4, no. 3, pp. 41 - 45.
Hallinan, H.W.	: Co-ordinating Agency Efforts in Behalf of the Hard-to-Reach Family, <u>Social Casework</u> , Januarie 1959 vol. XL, no. 1, Pp. 9 - 17.
Jones, D.	: The Development of Family Service Units, <u>Social Welfare</u> , Januarie 1956, vol. 9, pp. 210 - 208.
Kamphuis, M.	: Vragen Rondom de Sociale Integratie van Probleemgezinnen, <u>Tijdschrift voor Maatschappelijk Werk</u> , September 1961, 15e Jaargang, no. 15, pp. 295 - 301.
Lane, L.C.	: "Aggressive" Approach in Preventive Casework with Childrens Problems, <u>Social Casework</u> , Februarie 1952, vol. 33, no. 2, pp. 61 - 66.
Levinson, P.	: Chronic Dependency: A Conceptual Analysis, <u>The Social Service Review</u> , Desember 1964, vol. XXXVIII, no. 4, pp. 371 - 381.
Lindenberg, R.E.	: Hard to Reach: Client or Casework Agency? <u>Social Casework</u> , Oktober 1958, vol. 3, no. 4, pp. 23 - 29.
Love, S. & Meyer, H.	: Going Along with Defenses in Resistive Families, <u>Social Casework</u> , Februarie 1959, vol. XL, no. 2, pp. 69 - 74.

TYDSKRIFARTIKELS.

- Meyer, C. : Individualizing the Multiproblem Family, Social Casework, Mei 1963 vol. XXXIV, no. 7, pp. 267 - 272.
- Overton, A. : Serving Families who "don't" want help, Social Casework, Julie 1953, vol. XXXIV, no. 7, pp. 304 - 309.
- Rankin, T.G. : Problem Families, Case Conference, September 1956, vol. 3, no. 4, pp. 94 - 99.
- Rice, E. : Generic and Specific in Medical Social Work, Journal of Social Casework, April 1949, vo. XXX, no. 4, pp. 131 - 136.
- Scherz, F.H. : Multiple-Client Interviewing: Treatment Implications. Social Casework, April 1962, Vol. 43, nr. 3. pp. 120 - 123.
- Soyer, D. : Reaching Problem Families through Settlement-Based Casework, Social Work, Julie 1961, vol. 6, no. 3, pp. 36 - 42.
- Ten Kate, A. : De Handen uit de Mouwen, Tijdschrift voor Maatschappelijke Werk, September 1961, 15e Jaargang, no. 15, pp. 302 - 307.
- Timms, N. : Problem Family Supporters, Case Conference, November 1954, vol. 1, no. 7, pp. 28 - 31.
- Timms, N. : Social Standards and the Problem Family, Case Conference, Januarie 1956, vol. 2, no. 9, pp. 2 - 10.
- ✓ Voiland, A. & Buell, B. : A Classification of Disordered Family Types, Social Work, Oktober 1961, vol. 6, no. 4, pp. 3 - 11.
- Woodhouse, D.L. : Casework with Problem Families, Case Conference, Junie 1958, vol. 5, no. 2, pp. 31 - 39.